

AMATÉRSKÁ SCÉNA 7. 1993. 7 Kčs

Třebíčská zastavení

Tradice = známý společný kód

Volpone v Čechách

Spanilá jízda

Tango žlutých motýlů

Budějovické otazníky

Neopakovatelné okamžiky
Divadelní Třebíče 93 -
slavnostní zahajovací průvod,
vedený divadelní múzou,
foto: J. Němec

Divadelní Třebíč podruhé

II. národní přehlídka amatérského tradičního divadla, květnová Divadelní Třebíč (20.-23. 5.), znamená čtyři dny soustředěné práce. Probíhala i ve znamení setkání a pozvání, především však přemýšlení a úvah. Byla konfrontací záměrů a snah s výsledky a pointami těchto snažení. Tím vším se stala letošní Třebíč důležitou a cennou.

Festival měl v některých představeních své drobné prohry, otazníky i vykřičníky, dobrý průměr poctivě odvedené práce, své přísliby a konečně i nesporné vrcholy. Právě v nich se hodnocení odborné poroty téměř jednoznačně shodovalo se sympatiemi divácké veřejnosti. Jedním z vrcholů festivalu bylo přestavení hry J. Pieltiera v úpravě a režii M. Machoně Agnus dei, divadlo plné tajemství a napětí, připomínající klidnou hladinu rybníka, pod jejímž povrchem se odehrává velké drama. Pražský soubor Ciestnici B-klub odehrál pozoruhodné představení postavené na kvalitním textu, dobré režii a stejně dobrých hereckých výkonech, z nichž upoutala zejména V. Machoňová v roli mladé jeptišky Agnes. Ze zcela jiného soudku, leč vyzdoben podobnými rysy dobrého divadla, pochází muzikál J. Brdečky Limonádový Joe, jehož filmové zpracování máme ještě v živé paměti. Malé divadlo Kolín se s handicapem slavného předchůdce úspěšně popralo a s přispěním nových, neokoukaných nápadů a gagů připravilo půvabné představení s výbornými hereckými kreacemi. Vedle pozoruhodného Karla Ledviny v roli Hoga Foga (nebo je to nesklonné, jako slovo radio v ruštině?) mě stejně okouzila Tornado Lou Evy Koberové. Tato dvě na první pohled zcela odlehlá představení byla odbornou porotou nominována k účasti na Jiráskově Hronově 1993.

K širšímu výběru do programu letošního Hronova bylo na 1. místě doporučeno představení Čapkova Loupežníka v podání Divadelního souboru Tyl Rakovník, které patří k mým nejsilnějším divadelním zážitkům, hlavně díky hereckým výkonům dvou hlavních představitelů - Mimi Evy Kodešové a Loupežníka Josefa Volentice. Na 2. místě doporučila porota karlovarské divadélko Jen tak s inscenací hry I. Vyskočila a J. Suchého Faust, Markéta, služka a já. Sedmnáctiletí herci hráli s nepokrytou chutí a temperamentem a stali se právě tím výše jmenovaným příslibem do budoucnosti.

Na konec mi dovoluji zcela osobní poznámku: Tak jako je Písek Šrámkův a Hronov Jiráskův stala se pro mně osobně Třebíč zcela Dejlova. Nedovedu si totiž zdejší festival představit bez všeobjímajícího a všeorganizujícího ducha prezidenta Divadelní Třebiče Jaroslava Dejla. Dokázat se usmívat stejně srdečně prvního dne ráno jako třetího dne o půlnoci je velké umění...

-dk-

Na 1. straně obálky záběr ze hry Lišák Volpone, se kterou se letos v dubnu představil v Říčanech a v Praze německý Divadelní kolektiv Lörrach, foto: P. Štoll

OBSAH

Třebíčská zastavení D. Kučerová	2
Tradice = známý společný bod J. Císař	7
Odkaz Vaňátkova malého děčka Setkání s divadlem pro děti J. Mlejnek	10
Volpone oder Der Fuchs v Čechách J. Váša	11
Spanilá jízda L. Richter	13
K dramaturgii divadla poezie (27) Chvála samizdatu J. Břixi	15
Regionální přehlídky kukátkem AS	16
Alternativní divadlo Odin Teatret vh	21
Ne, nejsme izolovaní P. Štorek	
Tango žlutých motýlů V. Hulec	
Odin Teatret - Odkaz sobě samým P. Štorek	22
Na poslední chvíli V. Hulec	
Jiří Voskovec o improvizaci J. Dolejšová	23
Co tomu říkáte? V. Martinec	24

AMATÉRSKÁ SCÉNA 7 · 1993

Měsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu
ROČNÍK 30 (OCHOTNICKÉ DIVADLO 39)
Vydává Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, Praha
v Nakladatelství a vydavatelství Panorama,
120 72 Praha 2, Háfkova 1
Vedoucí redaktorka: VĚRA KMOCHOVÁ
Redaktorka: DANIELA KUČEROVÁ
Redakční rada: prof. Jan Císař (předseda), Lenka Lázňovská, Alena Urbanová, Vlastimil Ondráček, František Mikeš,
Jiří Břixi, Vladimír Hulec
Grafická úprava: Jana Marešová
Adresa redakce: 100 00 Praha 10, Mrštíkova 23
Telefon: 781 48 23

Sazba: ConQuest Typography, Sabinova 2, Praha 3, tel. 27 82 90
Tisk: Martin Peroutka, Buštěhrad, tel. (0312) 88 240
Roršíruje PNS. Informace o předplatném podá a objednávky přijímá
PNS - ACT Praha, Hvoždanská 5-7, 149 00 Praha 10. Objednávky do zahraničí vyřizuje STP -
PNS Praha, administrace vývozu tisku, Hvoždanská 5-7, 149 00 Praha 10.
Cena 1 výtisku 7 Kčs, roční předplatné 84 Kčs.
Nevyžádané příspěvky redakce nevrací.
Toto číslo bylo dáno do tisku 8. 6. 1993
© MINISTERSTVO KULTURY ČR, Praha 1993

Třebíčská zastavení

Čtvrtek

Právě karlovarské divadélko **Jen tak** s již jmenovaným představením hry **Faust, Markéta, služka a já** otevřelo Divadelní Třebíč 1993. Odvážně vystoupilo před hlediště z valné většiny zaplněné trochu bojovně naladěným středoškolským publikem, důvěrně známým z povinných koncertů. Stal se však malý divadelní zážrak a publikum ukonejšené písničkami a vtipným textem se jalo spolupracovat.

Jistý otazník a malé rozpaky přinesla následující inscenace hry George Taboriho **Bílý muž a rudá tvář**. Zdá se, že DS studio Volyně se ne zcela beze zbytku zmocnil bohaté a náročné textové předlohy.

To DS Destaclub Děčín porozuměl komedii Johna Patricka **Rajčatům se letos nedaří** dokonale a připravil festivalovému publiku docela milý první večer.

Zahajovací den přehlídky skvěle doplnil průvod městem a slavnostní vítání souborů před i uvnitř Malovaného domu. Rozborový seminář poprvé představil odbornou porotu, ve které za předsednictví Prof. PhDr. Jana Císaře, CSc. zasedali dramaturg Jarmila Černíková - Drobná, režisér Jakub Korčák, scénograf Pavel Purkrábek a hudební skladatel Karel Cón. Tajemníkem poroty byl Dr. Milan Strotzer z divadelního oddělení ARTAMA.

Pátek

Druhý den festivalu zahájil DS Tyl Rakovník představením Čapkova **Loupežníka**. I on musel prožít křest ohněm nevypočitatelných sympatií a antipatií školního publika. I on dokázal téměř nemožné a zaujal středoškoláka klasi-

Rakovničtí se hráli velmi pozoruhodné představení s výbornými hereckými výkony. **Po představení jsme požádali představitele Loupežníka Josefa VOLENTICE o malý rozhovor:**

■ **Divákům i porotě se Loupežník líbil. Máte radost?**

"Radost... Beru to spíš tak,

jak to přijde. Jsou jistě i diváci, kterým jsme se nelíbili. Každý má právo na svůj názor."

■ **Je Loupežník vaše první "kláda"?**

"Vlastně asi ano, když nepočítám velkou roli ve Věře Lukášové, kterou jsme hráli v půlce 80. let."

■ **Co pro vás Loupežník znamená?**

"Dřív jsem bral Čapka jako jednoho z našich dobrých spisovatelů a nedá se říci, že bych k němu měl zvláštní vztah. To se rolí Loupežníka změnilo, jaksi mě k Čapkovi přisunula blíž. Chystám se, že ho celého přečtu."

meze. Je ovšem fakt, že koncepce představení nám to nedovoluje. A já jsem typ člověka, který se podřídí."

■ **Loupežník je však ve své agresivitě pravým opakem...**

"No a já jsem zase opačný typ člověka, než on!"

■ **Na jevišti jste mě velmi zaujal. Souhlasíte s jistou anonymitou amatérského herce?**

"Ano, souhlasím. Rozhodně nedělám divadlo pro nějakou popularitu, nehledě na to, že příští role se mi nemusí povést. Nic podobného prostě nevyhledávám a anonymita mi vyhovuje."

■ **Považujete tento typ přehlídky za přínosný?**

"Do jisté míry ano, i když následné hodnocení pro mě není úplně určující."

■ **A co je pro vás určující?**

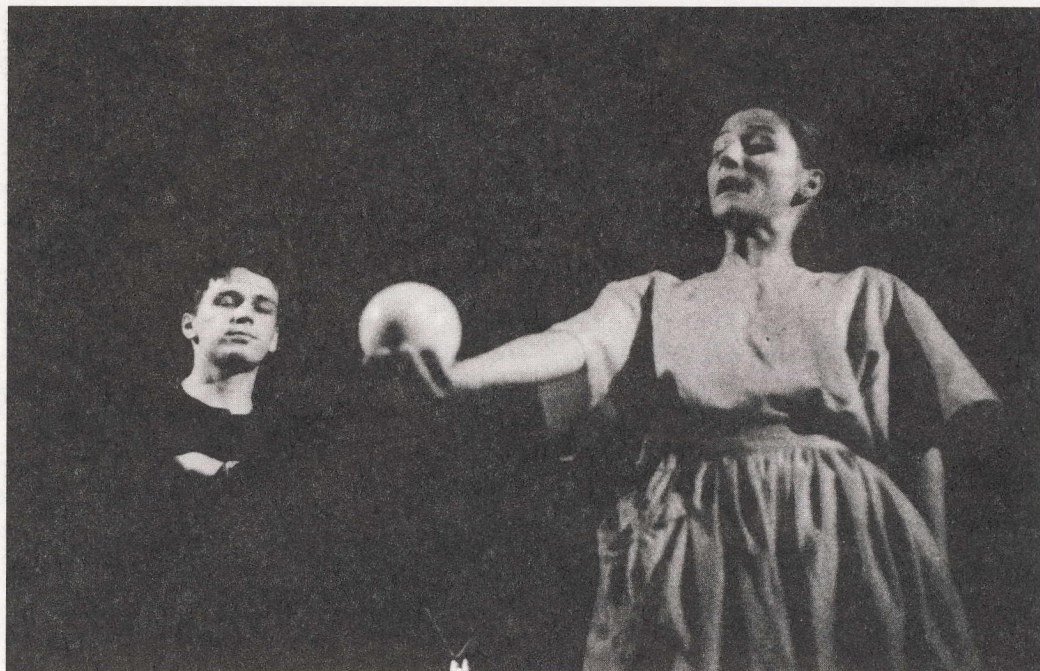
"Hlavně to, jaký mám sám vnitřní pocit a jaký pocit mají diváci. To je pro mě absolutně nejdůležitější. Samozřejmě že

si rád poslechnu následné hodnocení lidí, které považuji za zkušené divadelníky. Jejich připomínky jsou pro naši práci rozhodně podnětné."

Druhou půlku pátku zahájilo Divadélko Šmíra z Přerova hrou Antonína Hodka **Všechno nejlepší, Ferdo aneb tato parcela je na prodej**. Bizarní příběh skupiny deklasovaných lidí v podání zbrusu nového přerovského souboru byl dalším z avizovaných příslibů.

Za názvem DS Jitřenka Brno - činoherní skupina Svatoj - se skrývají velmi zkušené divadelníky. Inscenace hry O. Daňka **Kulhavý mezek aneb výbuch na jičínském zámku** přinesla do Třebíče kus dobrého a poctivého divadla s výbornými hereckými výkony pánské části souboru.

Rozborové semináře ani v tomto dnu nezprostředko-

Karlovarské Divadélko
*Jen tak - Faust, Markéta,
služka a já,*
foto: J. Němec

■ **Proč jste začal hrát amatérské divadlo?**

"Hrát jsme začali vlastně už na gymnáziu v roce 1981. Tehdy však šlo vlastně o jakési seznamování. Brzy se mi to však začalo líbit a našel jsem v tom smysl. Člověk si na jevišti může zažít všechno včetně toho, co se mu v životě nikdy nepodaří. Poznává sám sebe, své možnosti i svoji pravou tvář."

■ **Je vám postava Loupežníka blízká?**

"Do jisté míry ano. Shodně s hodnocením poroty cítím, že by bylo možné a dobré se pustit dál, za jisté neviditelné

valy kýžené bouřlivé diskuse, snad za to mohlo horko. Vždyť studená fronta se teprve blížila. **Prezidentovi festivalu Jaroslavu DEJLOVI však vybyla konečné chvíle na malé popovídání:**

■ **Mezi amatéry jste znám jako divadelník a organizátor. Kdy vlastně začal váš vztah k amatérskému divadlu?**

"Už na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích, kde jsme s partou asi deseti studentů hráli dětem pohádky. Výborně jsme se tím bavili a odreagovávali. Když jsem učiteloval v Bayarově, založili jsme soubor Šupína a hrál

jsem i se školními dětmi. Potom jsem se přestěhoval do Třebíče a tady jsem založil několik skupin."

■ **Jakému souboru se věnujete teď?**

"Momentálně prožívám pauzu. Velký soubor, který jsem vedl několik let, se rozprchl po studiích. Chystám se vybudovat novou partu ze žáků základní školy, aby měli čas pár let pokračovat. V současnosti mě však zcela pohlcují povinnosti ředitele školy."

■ **Jak lze všechny tyto aktivity včetně organizačních zvládnout?**

"Velmi těžko. Hlavně díky tomu, že mám manželku, která to toleruje, a děti už jsou trochu odrostlejší a samostatnější".

■ **Jak se vlastně Třebíč stala Divadelní Třebičí?**

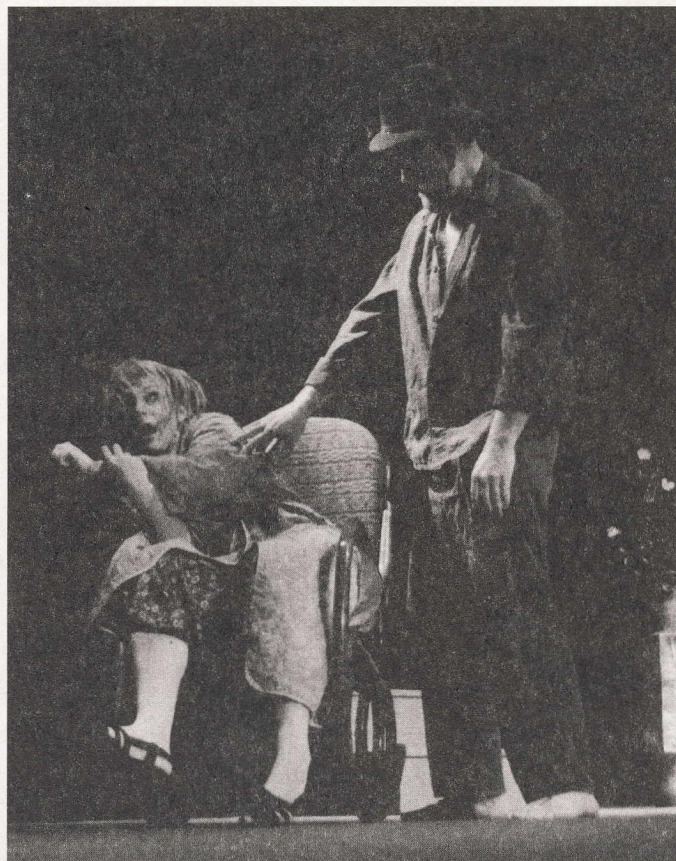
"Hledalo se místo pro národní přehlídky a Artama vypsal konkurs. Přihlásilo se asi 6-8 měst, která nabízela své možnosti. Myslím, že naše nabídky byly nejvstřícnější a nejvelkorysejší. Uvědomuji si, že Třebíč se může jevit geograficky trochu nevýhodným místem má však svůj nepopíratelný půvab."

Od začátku nám šlo o to, aby přehlídka byla skutečným setkáním, které nebude zatíženo jakoukoli nervozitou. Jde o konfrontaci různých snažení a směřování. Velmi nám pomáhají zástupci okresního i městského úřadu. Jsou to inteligentní, vstřícní lidé, kteří fandí kultuře. I když mají problémy s financemi jako všude jinde, snaží se v rámci svých možností festivalu opravdu pomoci. Cítí to jako součást reprezentace města."

■ **Slyšela jsem, že však máte problémy s budovou...**

"Jeviště ve zdejším Národním domě je v pronájmu, leží totiž na sousedním pozemku. Majitel nám je pronajal na jisté období za symbolickou cenu - budova Národního domu totiž končí u portálu."

Nový kulturní dům - typická gigantomanská stavba minulých éry - zřejmě nebude dostavěn. Stavbu bude nutno zastavit, protože na její realizaci prostě město nemá. Bude otevřen pouze malý sál s kapacitou 250 míst a malinkým jevištěm, na kterém divadlo tradičního typu ani nejde hrát. Město nemá peníze dokonce ani na zakončování rozestavěného velkého sálu kulturního domu. Zdá se mi, že zde v Třebíči je bez-

DS Studio Volyně - *Bílý muž a rudá tvář*,
foto: J. Němec

DS Destacub Dčín - *Rajčatům se letos nedaří*,
foto: J. Němec

prostředně ohrožena celá pěkná divadelní tradice. V minulých deseti, patnácti letech sem jezdilo např. Divadlo Na zábradlí, Činoherní klub, Studio Y, či Radošínské naivní divadlo. Šlo o kvalitní zázemí, do Třebíče nejezdila divadla s laciným zájezdovým programem. Dnešní vysoká cena vstupenek je však do té míry omezující, že nám dělá problémy v této hezké tradici pokračovat. Hledáme sponzory i na jednotlivá představení, ale nemusím snad zdůrazňovat, jaký je to problém. Tady se mi zdá kulturní politika trochu krátkozraká. Rozhodně nepatřím k zastáncům minulého režimu. Myslím si však, že nekomerční kultura by měla být jistým způsobem dotována."

■ **Máte za sebou v tuto chvíli zhruba dvě třetiny přehlídky. Je možné už nyní srovnat dva ročníky Divadelní Třebíče?**

"Nechci se vyjadřovat k jednotlivým představením, myslím si však, že divadlo přesně odráží celkovou atmosféru ve společnosti. Loňský ročník byl daleko více naplněn komediemi a lehčími žánry. Letošní ročník probíhá ve znamení hledání hodnot a vnitřních smyslů. Divadlo trochu zvažnělo."

■ **Je to dobře nebo špatně?**

"Jsem přesvědčen, že divadlo by mělo být tak širokým spektrem, aby v něm každý mohl najít, co ho zajímá a vnitřně oslovuje. Je třeba co nejvíce různorodosti. To v minulosti se stávalo, že divadla produkovala šed, ve

DS Tyl Rakovník - Loupežník,
foto: J. Němec

kteří se ztrácel jejich typický "ksicht", abych to řekl lidově. A divadlo prostě vlastní tvář potřebuje. Proč by vedle sebe nemohl existovat šantán a intelektuální experimentální divadlo. A současná neutěšená ekonomická situace? Věřím, že divadlo má vnitřní sílu a čím je na tom hůře, tím větší může být jeho imaginace. Tím méně bude sváděno ke komerci a přiváděno blíže k symbolům a fantazii. Takto hrát se dá i na ulici. Vždyť právě pro tyto hodnoty je české divadlo oceňováno v zahraničí."

■ **Účast zahraničních souborů je letošní novinkou?**

"Letos jsou zde poprvé. Chtěli jsme, aby si na závěr české soubory trochu odpočinuly a mohly se setkat s jiným úhlem pohledu a způsobem práce. Lidé od divadla jsou na celém světě vstřícní a zvláštní a myslím, že tento druh kontaktu je pro obě strany velmi cenný."

Sobota

Začala nenápadně, inscenací Horníčkových **Dvou mužů v šachu** DS Domu kultury Pramet Šumperk. Svár ženské

a mužské dvojice, ženského a mužského chápání světa, přinesl milé probuzení do třetího dne přehlídky. Venku lilo jako z konve.

Vyburcování z milého poklidu způsobili již zmínění Ciestnici a jejich **Agnus Dei**. O souboru a jeho představení již bylo řečeno mnohé. Snad na tomto místě tedy neuškodí rozhovor s představitelkou Agnes **Vladimírou MACHOVOU**:

■ **Kolik rolí máte za sebou v souboru Ciestnici?**

"Vlastně jenom jednu, úlohu truvéra v *Johance z Arcu*."

■ **Co s vámi vaše první velká divadelní zkušenost - role jeptišky Agnes - udělala? Co vám dala?**

"Myslím, že se mnou dost zatočila. Zpočátku jsem se na tu práci hrozně těšila. Když se začalo zkoušet, zjistila jsem, že je to prostě nad moje síly. Práce šla pomalu a těžko. Můj muž nám neustále opakoval: Nechtějte nic hrát, nedělejte divadlo, buďte přirození! Ale my tři jsme se stále do něčeho stylizovaly, prostě vůbec nám to nešlo. Byla jsem nakonec tak nešťastná, že už jsem ani hrát nechtěla. Rekla jsem, že končím a potom najednou došlo ke zlomu. Naše pojetí začalo vyhovovat režisérovým představám."

■ **Splňovala role i vaše představy?**

"Asi ano. Protože nejsem zkušený herec, prostě jsem se

podřídila režisérovi. Moje představa Agnes nebyla totiž až tak konkrétní. Ohromně se mi líbila a plzeňské profesionální představení hry *Agnus dei* mě fascinovalo. To byla první inspirace."

■ **Co vám role této zajímavé osobnosti dala jako člověku?**

"Člověk bere spoustu věcí jako samozřejmost. Setkání s problémem tuto jistotu naruší a odpovědi na různé otázky se našemu pojetí "samozřejmosti" najednou začnou vymykat. Hodně jsem o Agnes přemýšlela - o tom hrozném pnutí v ní, které ji dovede až k nenávisti k Bohu, aby mohl nastat zlom a ona ho mohla opět milovat. Podobné procesy asi postihují někdy ve vypjatých situacích každého člověka."

■ **Je tvůrčí trápení, které jste při studiu role zažila, srovnatelné s vaší profesí, s hudbou?**

"Určitě ano. Jsem typ člověka, kterému všechno trvá dlouho. Při studiu určité skladby jsem dlouho setrvávala ve stejné rovině. Teprve po jisté době přišel zlom a s ním i změna kvalitativní. Potom už to velmi rychle dostávalo dimenzi, o kterou jsem usilovala. Tyto procesy jsou opravdu velmi dobře srovnatelné."

■ **Jak na vás zapůsobila Divadelní Třebíč? Považujete tento typ setkání za smysluplný?**

"Bylo to fantastické. Nikdy před tím jsem nic podobného nezažila. Moc jsem se těšila

Soubor Ciestnici B-klub - Agnus dei,
foto: J. Němec

právě na setkání divadelníků, na různá představení, na různé přístupy k práci. Veliký smysl měl pro mne i rozborový seminář. Je to pro nás pomoc."

K dobru souboru je nutno připsat, že jeho výkon rozproudil v rozborovém semináři očekávanou diskusi o divadelnosti či nedivadelnosti jejich počínů. Většinou byl shledán svrchovaně divadelním.

Večerní zážitek s kolínským **Limonádovým Joem** byl podobně nezapomenutelný. Whisky tekla proudem, cola-ta také, ženy byly krásné, muži mužní a na jevišti se vyskytl i jeden Abraham Lincoln. Soutěžní část festivalu byla za námi.

Neděle

Dopoledne bylo věnováno zahraničním hostům festivalu. **Nezbedné hudební sny** rakouské skupiny Neposlušní jsou pásmem groteskních scén, inspirovaných známými šlágry a muzikálovými písněmi.

Hotel Drákula londýnské školy akčního divadla Theatretrain byla s chutí zahrána velká legrace. Výkon dětského souboru se vyznačoval přirozeností a sál nejvíce nadchla hotelová uklízečka korpulentní postavy, ztvárněná se šarmem zralé ženy. **Rozhovor s nezávislým hercem, pedagogem a režisérem Kewinem DOWSETTEM** nám poskytl redaktor Milan Noha. Pan Dowsett spolupracuje v současnosti s několika londýnskými divadelními školami, mimo jiné se studiem Theatretrain Londýn.

■ **Jaká byla cesta?**

"Jsem unavený, cesta byla dlouhá, do Třebíče jsem dorazil v sobotu brzy ráno, no a teď už funguji naplno."

■ **Jsi tu tak říkajíc na očičku, co tě vedlo k takovému podniku?**

"Jarda Dejl mě pozval coby hosta přehlídky. Chci také navštívit staré přátele a hlavně sledovat při akci své ovečky, děti z mé dramatické skupiny."

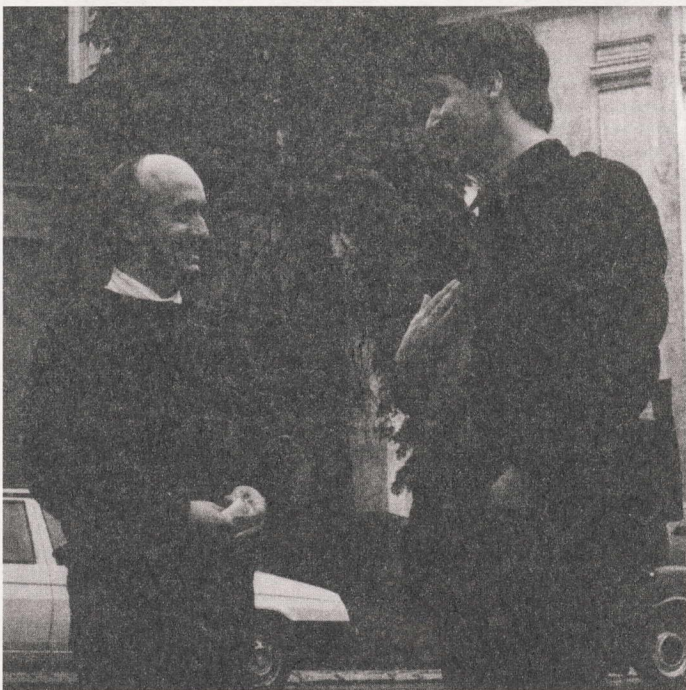
■ **Doufejme, že to není tvoje poslední návštěva. Co o tom soudíš?**

"Snad se mi podaří přijet v létě znovu. Docela rád bych tady nějaký čas žil a do Londýna se vracel jenom za prací."

■ **Neuvažuješ o nějaké konkrétní spolupráci s Jaroslavem Dejlem?**

"Nevyhýbám se jí, chtěl bych v létě přijet i se svými studenty a otázku spolupráce s Jaroslavem považuji za otevřenou."

*Theatretrain Londýn - Hotel Drákula,
foto: J. Němec*

*Ředitel Divadelní Třebíče Jaroslav Dejl
v rozhovoru s anglickým hostem přehlídky
Kewinem Dowsettem,
foto: J. Němec*

■ **Řekni nám, prosím, něco bližšího o své práci.**

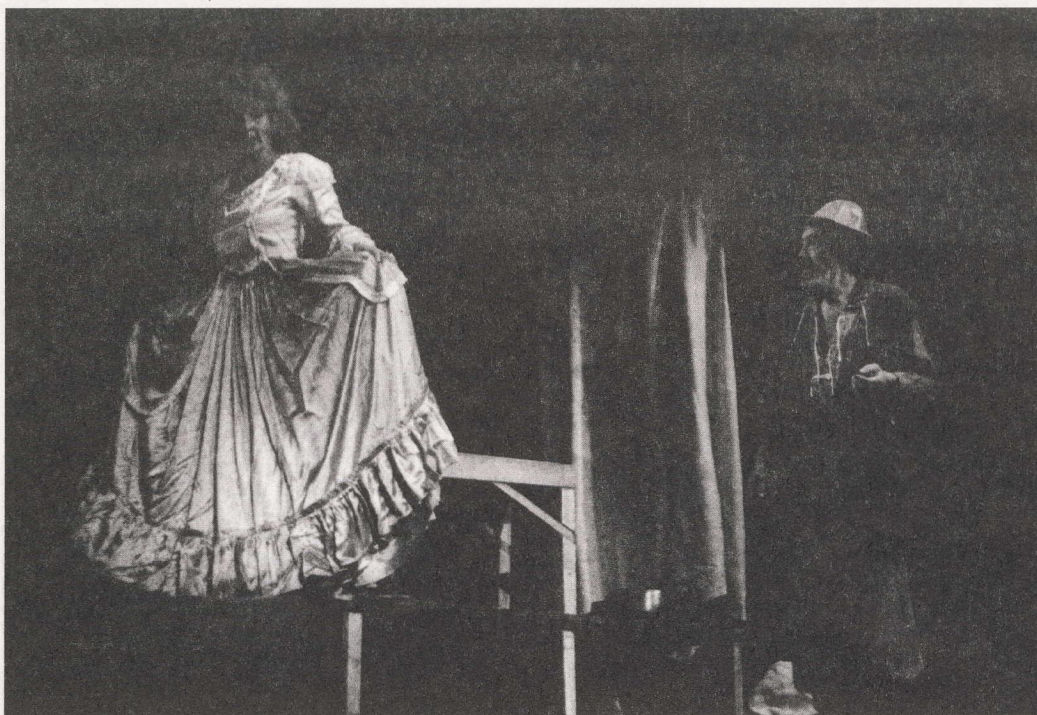
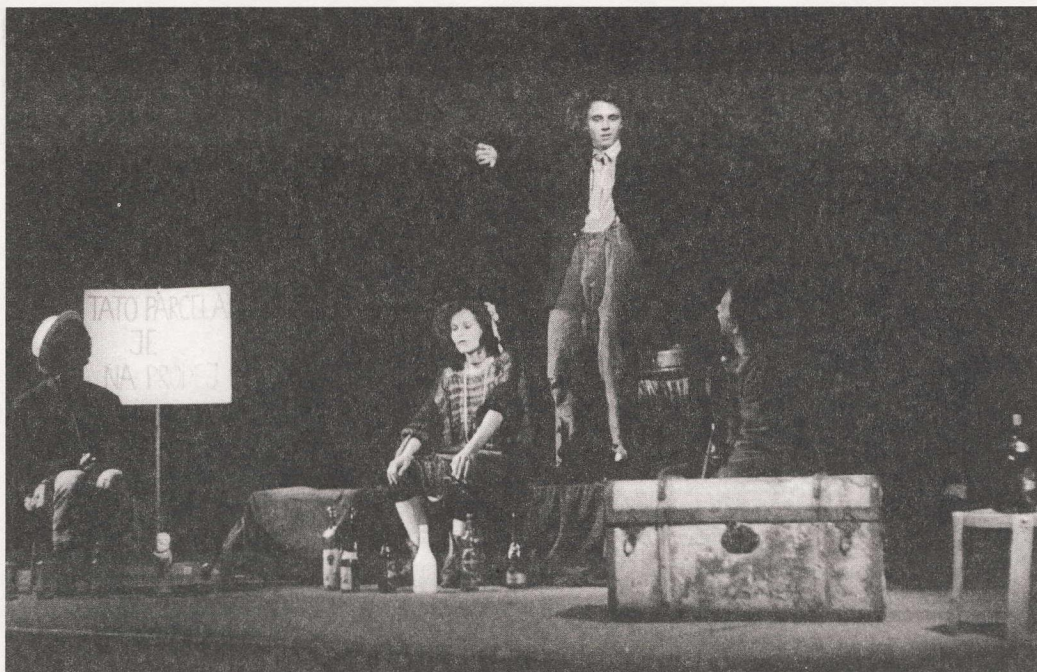
"Řediteluji a zároveň učím na dramatické škole, je to běžná každodenní výuka budoucích herců, studentům je okolo 18 let. Soboty mám vyhrazeny pro práci s dětmi v Theatretrainu. Minulý týden jsem dokončil workshop v Německu, v září se chystám učit v Norsku, jak používat drama při výuce historie. Před měsícem jsem se vrátil z Moskvy, kde jsem studoval strukturu ruských dramatických škol. Spolupracuji s režisérem Míšou Mukovem, který na oplátku pracuje s mými žáky na představení *Tři sestry*."

■ **Jaké jsou v Anglii podmínky pro mladé divadlo?**

"Složitě. Hodně herců hledá práci, které je málo. Nedostává se i peněz. Snažíme se získat dotace od vlády, soukromníků, způsobů je mnoho, ale jsou složité."

■ **Co bys řekl o vašem představení, proč jste sáhli po zpracování hororu?**

"Předně si toto téma vybraly děti samy. Napadlo je, že bude zajímavé najít cestu k českému publiku právě přes horor. Připravovali jsme se speciálně

na tento zájezd, v podstatě hrajeme poprvé, hru jsme "upekli" během čtrnácti dnů na dílnách. Vyjadřujeme se pantomimou a hudbou, používáme česká slova. Všechno dělaly děti samy. Jejich nápad - jejich sranda."

■ Kolik uděláte ročně představení?

"S různými skupinami připravím celkem asi deset představení ročně. Všechna jsou určena pro veřejnost."

■ Co si myslíš o tom, že tato reprezentativní přehlídka probíhá za chabého zájmu veřejnosti?

*Přerovské Divadélko Šmíra - Všechno nejlepší Ferdo
anebo Tato parcela je na prodej,
foto: J. Němec*

*DS Jitřenka Brno-Svatoboj - Kulhavý mezek,
foto: J. Němec*

"Všude na světě divadlo bojuje s problémem přitáhnout publikum. Nikde není zaručeno, že lidé do divadla přijdou. Asi by pomohlo, nějakým způsobem vpravit divadlo k lidem do obývacích. To je ale vtip. Lidé jsou naprosto zničení televizí. Možná, že by nezvedli oči ani tehdy, kdyby se jim hrálo v kuchyni. Divák raději pasivně mačká knoflíky než stojí ve frontě, kupuje lístky, společensky se obléká, vnímavě sleduje, přemýšlí a pak jede taxíkem domů. My divadelníci nesmíme ten zápas vzdát ani v Anglii, ani tady, ani nikde jinde."

■ Chtěl bys něco vzkázat na adresu českého amatérského divadla?

"Myslím si, že divadlo je cesta k řešení světových problémů a ke sblížení lidí. Je lepší hrát hry než hrát si na válku. Dobré divadlo může přimět lidi probudit se."

Nedělní vyhlášení vítězů festivalu jen potvrdilo původní "podezření". Za pozoruhodné herecké výkony byli oceněni:

Karel Ledvina za roli Horáce ve hře Limonádový Joe, **Eva Kodešová** za roli Mimi ve hře Loupežník, **Alena Mutinská** za roli Fanky ve hře Loupežník, **Vladimíra Machoňová** za roli Agnes ve hře Agnus dei.

Skvělou tečkou za divadelní Třebíč byl závěrečný polední raut, na kterém si všichni zúčastnění mohli vyměnit bohaté dojmy. Na tomto místě se sluší poděkovat pořadatelům a celému organizačnímu štábu v čele s prezidentem festivalu. Podařilo se jim vytvořit skvělou atmosféru pro pracovní setkání tohoto typu. Do bohatého programu vkomponovali i návštěvu trebičské románsko-gotické baziliky svatého Prokopa ze XIII. století i nedalekého zámku Jaroměřice nad Rokytnou. K trebičské pohodě jistě přispěla i vynikající kuchyně centrální školní jídelny spolu se skvělým buffetem Tondy a Söldy, kteří každý den v praxi demonstrovali svůj rozdílný postoj k včelařům a divadelníkům. Výborným pomocníkem pro orientaci i hlubší informovanost byl vtipně a profesionálně dělaný Zpravodaj přehlídky.

Třebaže se tedy dnes nad příštím ročníkem divadelní Třebíče vznášejí znepokojivé otazníky, nezbyváá než doufat v sílu nově založené pěkné tradice.

Daniela Kučerová

Tradice = známý společný kód?

Ten název neznamená, že se budu pokoušet formulovat smysl pojmu tradice. Navazuji jenom na téma, jemuž jsem na stránkách tohoto časopisu v minulém roce v souvislosti s prvním ročníkem Divadelní Třebiče věnoval dost pozornosti a díky tomu (i díky laskavosti redakce, samozřejmě) bylo rovněž potlačeno dost místa právě úvahami o tom, co by mohl znamenat onen pojem. Neboť, jak známo Divadelní Třebič je vedena a inzervována jako **národní přehlídka tradičního amatérského divadla**. Letos jsme - od 20.-23. května - zažili její druhý ročník a měli bychom - nebo mohli? - být možná o maličko chytřejší, cože to ta tradice dnes v amatérském českém divadle je. Zdůrazňuji slovo dnes. Z prostého důvodu: teoreticky a na "dlouhé časy" si můžeme pojem tradice jistě pojmenovat a určit všelijak. Ale každá přehlídka amatérského divadla je vždycky odrazem současné praxe, současného amatérského divadelního procesu, takže teprve jistý souhrn představení, jež se odehrávají teď a zde, může s větší definitivností demonstrovat, co asi funguje v tomto okamžiku v amatérském divadle jako jev, jež bychom mohli nazvat tradicí.

Už v těchto loňských úvahách jsem naznačoval, že praxe amatérského divadla zřejmě nedovolí, abychom tradičnost viděli jen v principech, jež se odvozují ze systému toho druhu, jenž stojí na základech dramatických a jež obvykle v češtině označujeme jako činohru. Letošek to potvrdil. Kdybych měl hledat společného jmenovatele "tradičnosti" Divadelní Třebiče 1993, činil bych tak v duchu, jež jsem vyslovil už titulem tohoto článku. Vidím jej v existenci takových pravidel spojování (uspořádání) systémů znaků inscenace, jež vytvářejí známý kód. To jest kód, jenž je společný širokému okruhu lidí, je dobře povědomý z vlastní zkušenosti, vlastního poznání a může být i populární, oblíbený, přístupný, srozumitelný. A nezapomeňme: Slovo populární může znamenat i lidový; tedy divadlo, které v du-

chu běžného pojmosloví je chápáno a uskutečňováno jako divadlo pro nejširší divácké vrstvy, divadelní jazyk široké většinové normy bez ohledu na jakoukoliv diferenciaci a stratifikaci.

Důkaz o tomto pojetí tradičnosti podala Divadelní Třebič 93 především inscenací Čapkova **Loupežníka**, s níž z Rakovníka přijel DS Tyl. Sám text je samozřejmě opřen o "klasický" kód dramatického divadla. Svůj materiál organizuje při vstupu tak, aby jej mohl při výstupu bez problémů dekodovat divák, jehož divadelní zaměření spoléhá na takový druh divadla. Ale autoři dramaturgické úpravy Fr. Skřípek a J. Kettner, jenž je zároveň režisérem, se s tím nespokojili. Poskytli prostor ještě Josefu Horáčkovi, aby napsal písničky (text a hudba) a dali tak možnost trojici sympatických mladíků s kytarami, aby za spolupráce celého souboru zazpívali a všichni "mimicky" doprovodili řadu hudebně-pěveckých čísel. Je možné, že pánové Skřípek a Kettner měli ještě další záměry, když nabídli úpravou i režii tyto šance. Ale upřímně řečeno: pro diváka a posuzovatele této inscenace "zvenku" to vyznívá tak, že tohle country-pop muzicírování a "mimování" je kódem, jenž má rozšířit s použitím právě popularity této pěvecko-hudební produkce vzniklé a existující samozřejmě především mimo divadlo - jeho známost i u vrstev nemilujících příliš "dramatickosti". Asi to funguje. Viděli jsme v Třebiči představení, jehož diváky byli především teenageři, kteří se takto navnadili i naladili a s jistotou - poměrně hlasitě projevovanou sympatií se dali spolu s Loupežníkem a Mimi do boje se zkostnatělým a opatnickým stářím.

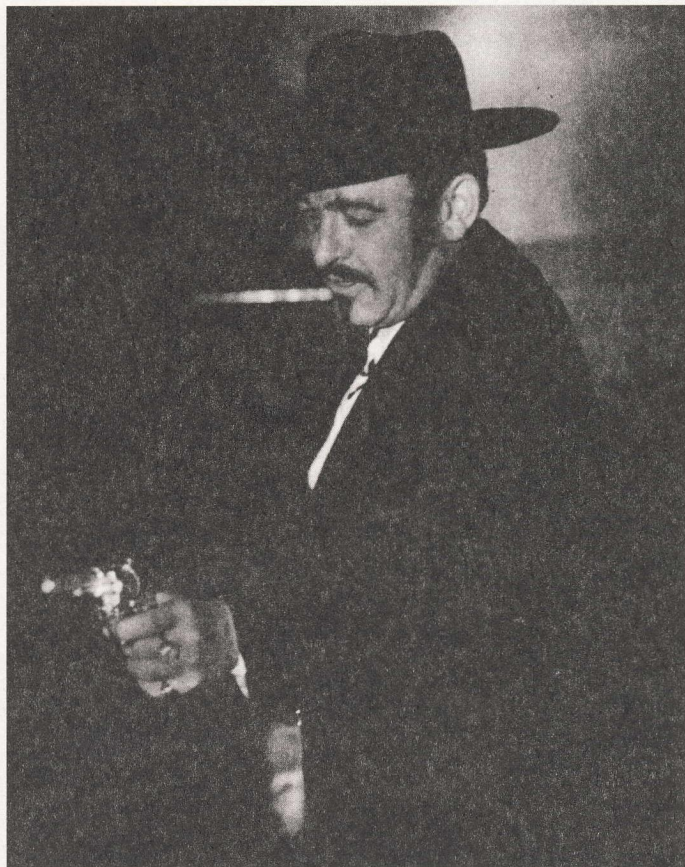
Řekl-li jsem, že možná měli pánové Skřípek a Kettner ještě další záměry, pak jsem tím nechtěl zpochybnit jejich úmysly, pokud jde o zacházení s hudebně-pěveckým "datkem" ve vztahu k přestavbě struktury textu. K tomu, že by takto vytvořili také jinou syntaxi, jež by se i jinak, nově sémantizovala; získala jiný,

nový význam a smysl. Ale k tomu nedošlo.

Nejenom proto, že text těchto písniček je jen opakováním toho, co už z textu (děje) víme nebo co se vzápětí dovíme. Ale hlavně proto, že tato zbrusu nová složka se prostě do vnitřku situací a postav dramatu nedostane. A to měl přitom režisér Kettner v rukou soubor herecky vyrovnaný, s několika zajímavě osobitými hereckými výkony. Zvláště ženská část souboru (Mimi Evy Kodešové, Fanka Aleny Mutinské, Paní profesorka Zdeny Karnoldové) je v tomto směru schopná v rámci známého "dramatického" kódu dodat svým hereckým postavám nový význam a smysl. Ostatně: ani Loupežník Josefa Volentiče není bez šancí přestoupit konvenční rozměry této dramatické postavy a objevit její nové dimenze. Ale: to-

hle všechno je jen - více nebo méně - fragmentální. Neboť ve chvíli, kdy to už vypadá, že herecké řešení situací i postav s platností celistvosti dospěje k zásadní transformaci, se začne hrát a zpívat. Jeden kód nahradí jiný.

Kód - ostatně jsem to už v mnohém naznačoval - je součástí celistvého uspořádání systému inscenace. Je výsledkem strukturálního spojování všech prvků systému. Nedá se "dodávat" zvenčí jako se to stalo rakovnickému Loupežníkovi. Ale nedá se prostě vysunout do popředí jako jakýsi tank, který už předem neústupně razí cestu k divákovi. Což platí většinou pro ty trebičské inscenace, jež spolehly na kód komediální. Horníčkoví **Dva muži v šachu** DS Studia DK Pramet Šumperk šli v tomto směru asi nejdále. Zrušili podstatnou část dramatické situace nejvypjatější a nejpracovanější ze všech Horníčkových děl, pokud jde o konflikt a jednání z něj pramenící. Potlačili tím velkou část tematizace textu a místo toho se věnovali zejména

Malé divadlo Kolín - Limonádový Joe,
foto: J. Němec

v ženské části souboru takového budování trvalého kontaktu s publikem, v němž se gesty, postoji, mimikou a vším možným naznačovalo, že tohle ženství bude tropit zábavu. Mám velice rád na jevišti působné herečky, věřím na jejich ženský "dostřel" do hlediště a věřím také, že tenhle "dostřel" je nejenom pro pány důležitou složkou, která buduje vztah mezi jevištěm a hledištěm. Ale nesmí to být nabízeno a předváděno tak okatě, s takovou předem oznamovanou nápadností. To jsme pak už na samotném okraji manýry. Což v tomto případě znamená nejenom uplatnění jistých osvědčených zkušeností při genezi inscenace, ale rovněž uplatnění těchto zkušeností při přípravě kódu - tedy cosi jako prefabrikátu pro fungující komunikaci s divákem představení.

Jsem hluboce přesvědčen, že současný vývoj problém komunikace jeviště - hlediště učinil prvotním. Ale řešení není v tom, že se spolehneme na jistou "tradičnost". Nebo chcete-li jinak: na vyzkoušenost kódu. Šumperští šli jednak po komedii (tedy po kódu žánru) a jednak po jistých způsobech jevištního hereckého zpracování (tedy po kódu stylu). Přitom pánská část souboru prokázala, že tento kód stylu nemuseli hledat v osvědčených postupech, ale že mají na to jít po svém. DS Destacclub z Děčína spolehnul především na kód žánru. Vzal si komedii Johna Patricka **Rajčatům se letos nedaří** a poctivě, soustředěně krok za krokem stavěl fabuli, děj, aby předvedl to, co je na nich k smíchu. A nezbylo už tolik na to, aby si uvědomil, že uspořádanost této komedie a tím i její pro diváka známý kód komediální - kód přitažlivý, oblíbený, populární - tkví v tom, že je tu jakýsi "tematizovaný" paradox: hlavní hrdinka uniká ze světa showbizny, aby se ve zdánlivě idylické vesnici zapletla do ještě složitějších společenských vztahů. Ne, že by tohle v děčinské inscenaci nebylo. Hrají-li tak poctivě a soustředěně fabuli a děj, nemohou se tomuto tématu vyhnout. Ale ztrácí je znatelně při hereckém řešení situací, při tvorbě hereckých postav. Je to tu zase: kód, jenž nevytvěrá z osobitého uspořádání znaků, ale je už předem trochu "nad" jedinečnou strukturou inscenace předpokládán (i používán) jako záruka divácké přitažlivosti představení.

Ono to také jde. Ovšem jen když jsou pro to zvláštní podmínky. Což dokazuje vrchol Divadelní Třebíče 93 završující a shrnující celou tuto linii: inscenace **Limonádového Joea** Malého divadla z Kolína. Jejich kód je jasný: určuje jej známý film. Od způsobu, jak jsou typově určeny hlavní postavy (včetně kostýmů) až po písničky, hudbu. Ovšem s tím, že je velice jemně, inteligentně, chytře, nápaditě a s divadelní invencí tento filmový kód parodován. Parodické nahlédnutí známého filmového kódu kódem divadelním dovolilo osobitě uspořádání systému a struktury inscenace. Markantně je to vidět na písničkách. Tam, kde se jich herci zmocní herecky, jednají a chovají se v nich jako - promiňte mi to slovo, ale je to nejpřesnější - v šantánu, s vědomím přítomnosti divadelního publika a jeviště, s vědomím, že je to divadlo sui generis, tam známé melodie (další kód) se přetavují v nový smysl a význam - a tím i v nový kód. Tam, kde se to nepodaří, kde divadelní (znázorňující) invence nepřevládá nad "filmovým hudebně-pěveckým hitem", tam je najeďnou cítit jen převzatý kód. Což platí pro celou inscenaci. Je dobrá a zábavná tehdy, když si pro filmový kód najde kód divadelní. Je horší tehdy, když se to nepodaří. Naštěstí je těch prvních míst o hodně více. Nebudete-li hledat v této inscenaci nic jiného než s gusem a temperamentem (tady bych mohl mluvit o přímo exemplárním "dostřelu" ženské části souboru, ale i o Karlu Ledvinovi jako Horáci, jenž svou "divadelní hrou" brilantně předvede a zároveň lehounce zparoduje svůj filmový model) provedené střetnutí dvou kódů, jehož výsledkem je nejenom kód parodie, ale také lehkonohe divadelní múzy, jež nemá daleko k onomu šantánu, pak si určitě přijdete na své. Stejně jako si přišlo trebičské publikum.

Byli někteří účastníci semináře, kteří říkali, že litují, že v tomto případě nebyla k diskusi předložena otázka tvorivosti tohoto představení. Těm nyní dodatečně odpovídám: je pro mne v tom, čím divadelní imaginace a hra nasvítla filmový kód jinak. Na jedné straně Třebíč 93 prezentovala takto vypjaté zápasení s kódem, aby je v Limonádovém Joeovi stvrdila v jeho podstatě. Jde o obecnou známost, o společné srozumění, jež může být

přitažlivé svou popularností. A na straně druhé také problém kódu ponechala zcela stranou v inscenaci **Agnus dei** kterou vytvořil DS Ciestnici - B klub z Prahy. Jistě - typ "divadla jako sebevypovědi" zná amatérské divadlo dobře. A dokonce je v jedné své linii - té, jež právě nechce fungovat na známém, populárním a tedy "většinovém" kódu - už léta preferuje. Zvláštnost a jedinečnost této inscenace spočívá pouze v tom, že tentokrát je ta "sebevypověď" vedena v duchu svrchované a výsostně spirituálního - chcete-li přesněji: v duchu křesťanského spiritualismu. Režisér Miroslav Machoň - jenž je spolu s Johnem Pieliem veden v programu jako spoluautor textu - vybral a tím dal příležitost k jejímu zhmotnění, znázornění na jevišti, jednu jedinou situaci: sestra Agnes vypovídající o důvodech svého pokusu o sebevraždu odhalí svůj zápas s bohem a o boha a proti bohu. Je to situace existenciální, v níž bytí je zpočtybně principem, jenž mu dává jediný možný smysl. Vladimíra Machoňová tuto situaci vskutku "jevištně" znázorní - prožije ji po svém, za sebe a jen pro sebe. Bez ohledu na to, zda kód tohoto prožitku je srozumitelný jiným. Je to její problém a ona jej žije. Svým způsobem čirou náhodou na jevišti. Věřu je jen velmi rozvolněno spojení mezi výrazem a smyslem, mezi "plánem obsahu a výrazu". Spojení, které svou těsností také tvoří podstatu kódu. Což znamená, že s kódem jako vstupem a výstupem signálů, jimž rozumějí jak vysílající tak přijímající, můžeme být v tomto případě dost na štiř. Ne, že by nebylo rozumět, o co jde. To je - a zcela. Problém je v tom, že nemusíte takto prožívanému problému uvěřit. Ta existenciální situace i ten spiritualismus vás může v této "význačské" poloze zcela míjet. A divadlo, jeviště, představení neudělá nic pro to, aby vám usnadnilo svým kódem průnik a vcítění do těchto otázek. To je vždycky problém takového divadla. Příznám vám však, že to znázornění, to dokonalé žití oné existenciální situace, to zoufalství i naděje je ve Vladimíře Machoňové tak silné, že tu funguje cosi, co jsem přijal jako nejelementárnější a nejpodivuhodnější kód divadelní: dramatická osoba (to, co já jako divák vnímám) vyjádřila své

prožitky lidsky a já jsem ji také v lidském smyslu vnímal.

Jsmo takto u jádra těch inscenací, jež tak nebo onak na tento nejobecnější a fundamentální kód, který by měl být přítomen v každém - především dramatickém - divadelním díle, sázeli. Zcela, ale zcela to nevyšlo DS Studiu Volyně. Nevím, co se stalo, ale tenhle "lidský" kód dramatických osob, jež si Taboriho **Bílý muž a rudá tvář** tolik vyžaduje a jež přece volněji dobře umí, se rozplynul v podivném pitvoření, grimasách, hlasové křeči (záměrné!) jdoucích až na okraj jakési fyzické patologie. Nejsem s to tenhle přístup pochopit ani vysvětlit, protože se ničemu nedalo rozumět; záměru ani výsledku. Škoda, je mně to velice líto.

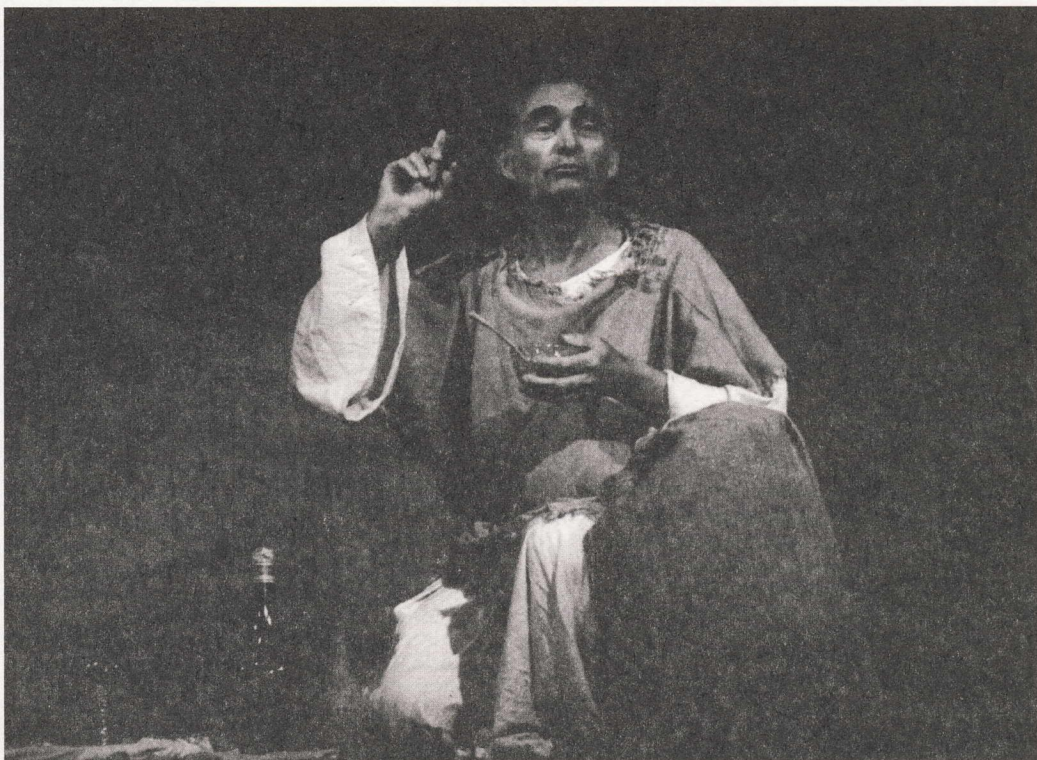
To brněnská Divadelní společnost Jitřenka - činoherní skupina Svatoboj svůj kód v inscenaci Daňkova **Kulhového mezka** předestřela zřetelně, důrazně a s nepochybnou hereckou zkušeností, vyzrálostí a přesností. Vzato pouze z hereckého hlediska, bylo to asi nejucelenější představení v Třebíči. S jedním problémem, jenž není zanedbatelný. Naopak. Tento text vyžaduje kvalitu, která se dá pojmenovat jako drsnost, syrovost, smyslová agresivnost. A toho se inscenaci bohužel nedostalo. Tím je to divadlo sice důsledné ve sledování tématu, ale to téma ční příliš jako teze, jako vypreparované sdělení. Nikoliv jako vášnivý a krutě nemilosrdný zápas lidských bytostí. Text Antonína Hodka **Všechno nejlepší, Ferdo aneb tato parcela je na prodej**, naopak k této lidskosti dává mnoho příležitostí. Dokonce bych řekl, že ani v jiném kódu nemůže být zahrán. Ten příběh čtyř postav na dně, které žijí zvláště svobodným životem kdesi na pláži u Los Angeles, je totiž touto lidskostí - a jenom jí - tematizován. A také uspořádán v celek. Musí prostě vyzařovat ze všeho, co je na jevišti. Musí proniknout každou hereckou postavu do posledního nervu. Divadélko Šmíra z Přerova je teprve na začátku své cesty; tuší, kudy by mělo jít a co chce hrát. Ale zatím to neumí, zatím jen nahmatává přístup k té nádherné divadlem osvobozené samozřejmosti lidské existence na scéně.

Je - doufám - jasné z tohoto výčtu několika trebičských inscenací, jak je to zatraceně

těžké najít ten základní lidský kód. Hereckému zveřejnění, které zároveň a stejnou silou buduje život postav (komunikaci lidí) na jevišti mezi sebou jako něco skutečného, reálného a zároveň by mělo vystavět na onom "lidském" vyjádření komunikaci s divákem. Konečně - tohle je přímo školsky patrné na inscenaci Divadélka "Jen tak" z Karlových varů. Bylo to - mimochodem - skryto už v jejich loňském vystoupení na Třebíči. Ale tentokrát je to přímo klíčová otázka. To jest: zda hrát "předlohu" **Faust, Markéta, služka a já** J. Suchého a I. Vyskočila jako text-appeal, který jde vším přes rampu, a stavět na "lidském" vyjádření individualit vztah s divákem nebo zda se věnovat především vytváření "skutečného" děje na jevišti. Toť otázka přímo hamletovská, s níž si soubor pohrává, vykračuje chvíli sem, chvíli tam. Protože je to soubor příjemný, jenž se už leccos naučil a obstaral si leccaké dovednosti, navíc pak soubor mladých lidí, tak mu dost půjde - a něco mu diváci odpustí. Ale nějakou cestu z tohoto dilematu si bude muset najít. V opačném případě ti diváci, kteří kteří si vezmou za své ten přímý osobní lidský kód, vypnou při hře "na skutečnost" - a samozřejmě opačně. Což jen znovu potvrzuje důležitost kódu pro komunikaci jeviště a hlediště.

O to dnes, v roce 1993, amatérskému divadlu, jeho praxi, skutečně jde především, hlavně, na místě prvním, prvotně. Neboť dobře fungující kód znamená představení jako pozitivně probíhající komunikaci tvůrců s divákem a tím i potvrzení užitečnosti a prospěšnosti vlastní práce. Známý kód je pro tuto chvíli pro amatérské divadlo "většinouvého typu" zřejmě tou tušenou i kýženou možností, jak najít z tradice to, co naléhavě potřebuje. Leč to, že je něco známé, ještě neznamená, že je úspěch zaručen. Ten kód se - jak už jsem řekl - nedá prostě odněkud vzít, přimontovat jednoduše za inscenaci a pak jen čekat ohlas. Kód je také výsledkem tvorby a kdyby byl mnohonásobně tradiční (vyzkoušený), tak se nakonec musí vždycky znovu najít, tvořivým způsobem realizovat, spojit s "plánem obsahu a výrazu".

Jan Císař

DS Studio DK Pramet Šumperk - Dva muži v šachu,
foto: J. Němec

Theatergruppe z Rakouska - Nezbedné hudební sny,
foto: J. Němec

ODKAZ VAŇÁTKOVA MALÉHO DĚČKA (2)

Setkání
s divadlem pro děti

Praha nepřijala náhodského chlapce Vaška Vaňátka zvlášť vlnivě. Profesor Fuks z operního oddělení konzervatoře mluví o jeho hlasu v superlativech, ale nad dosavadním "hudebním vzděláním" krčí rozpačitě rameny. Podobně na dramatickém oddělení Jaroslav Hurt oceňuje Václavovy komediální schopnosti, ale doporučuje, jak tehdy bylo obvyklé, jednoroční zkušenou u venkovské divadelní společnosti. Mladý adept herectví se vydává na tylovskou pouť s kočovnou divadelní skupinou Jana Drobného.

V roce 1925 Vaňátka konečně na konzervatoř přijali. Setkává se tam s Marií Burešovou, Marií Glázrovou, Josefem Grussem a Janem Pivcem.

V malé, nevěratelné místnosti v Truhlářské ulici bydleli tři náhodští mládenci: malíř, aranžér a budoucí herec. Tři lůžka, na lavici tři umývadla, pumpa a záchod dole na dvoře. Mladický elán tří kamarádů překonával všechny obtíže. Antonínu Štěpařovi, osmasedmdesátiletému aranžérovi důchodci z náhodských Hamrů, dnes už poslednímu z onoho trojlístku, zůstal Václav v paměti jako veselý, společenský, citový člověk. Z některých jeho vzpomínek ze klube i kritický osten: "Někdy býval Vašek trochu podivínský. My večereli, on se dušoval, že nemá hlad. A potom utratil peníze za nějakou hloupost. Inu, kumštýř!"

Posluchači dramatického oddělení konzervatoře vytvořili v roce 1923 v holešovické Legii malých Scénu adeptů. (Legie malých byla instituce pečující o vzdělání a volný čas dětí ze sociálně slabších rodin; u nás ji založila dr. Alice Masaryková.) Svá komediálně rozpuťaná, hravá představení uváděli na různých jevištích v Praze. Po odchodu Jiřího Frejky do avantgardního sdružení Devětsil stává se duší scény Miloslav Jareš. Při přípravě inscenací konzervatoristů pro dospělě si porozumí také s dětmi. Je zaujat jejich spontánní hravostí a brzy se přesvědčí o možnostech rozvíjení této přirozené vlastnosti. Za-

kládá v Legii malých dětský dramatický soubor, amatérskou scénu nazvanou Divadlo mládeže. Tvořivost dětí uplatňuje nejen při vlastní přípravě představení, ale i v ostatních jejích složkách: zhotovení scény, rekvizit, kostýmů apod.

Jarešovy snahy, vysoko ceněné kritikou, jsou prvním pokusem o hodnotné dětské divadlo u nás. Kladného ohlasu se dočkala inscenace Mauglí podle Volkenšteinovy dramatičky Kiplingovy Knihy džunglí; premiéru měla 20. 5. 1931 na jevišti holešovické Legie malých. Josef Träger ji později hodnotil jako památné představení vytříbené scénické kompozice, hlásící se k syntetické formě divadelního projevu. Režisér, podle jeho slov, vycházel z dětské pružnosti a procvičenosti k pohybové dynamičnosti, uplatnil tanec a zpěv s Poncovou hudbou a s velkým úspěchem rozvinul dětskou hravost. Byla to vlastně dětská hra na divadlo, s dětskou bezprostředností, živelností a zábavností.¹⁾

Jareš se vyhýbal drezuře, respektoval možnosti dětí a vycházel z jejich hry. Podle jeho slov "... skryté a jaksi propašované požadavky umělecké náročnosti musely být zacíleny na zdravou ctižádost dětské hravosti."²⁾ Jarešův úspěch byl podmíněn vážným přístupem k dětem a citlivým rozvíjením jejich tvořivých schopností.

Konzervatoristu Vaňátka zaujala a přitahovala práce s dětmi v holešovické Legii malých. V prvním Osvobozeném divadle poznává režijní práci Frejkovu a Honzlovu, později v divadle Dada se setkává s dirigentem a hercem E. F. Burianem, který se vedle Jiřího Frejky začíná prosazovat i jako režisér.

Vaňátka se těžko protloukal, pomoc nacházel jenom u sourozenců. S rodiči si nerozuměl; otec i nevlastní matka považovali herce za darmošlapy a lajdáky. Sestra Anna se vdala a bydlela s manželem ve Dvoře Králové. Děti neměli, Václav našel v jejich rodině svůj druhý domov. V Praze si přivydělává v rozhlase a brzy nachází cestu k dětskému

Miloslav Jareš,
režisér Divadla mládeže,
foto: archiv

obecenstvu do Mertenova souboru, kde dostává epizodní role.

Vojta Merten hrál pro děti své "kašpariády" od roku 1924 v divadle Komédie, o pět let později v Rokoku na Václavském náměstí a téhož roku na podzim se přestěhoval do Osvobozeného divadla. Jeho představení se stala kamenem sváru dvou skupin. Prvá, posilovaná vydatně loutkáři, žehrajícími na konkurenci, vytýkala Mertenovu Kašpárkovi nevhodnou obézní postavu, hrubé výrazy, které malí diváci s povděkem přijímali - "řekl to Kašpárek" - a pro děti nevhodné řešení milostných motivů, adresované spíše dospělým v hledišti.

Skupinu obhájců Mertenova souboru vedl kritik a propagátor dětské literatury, redaktor časopisu Úhor a zakladatel pražské Knihovny spisů pro mládež V. F. Suk. V divadle pro děti akcentoval spíše rekreační poslání nezátíženou ideovou komplikací, průhlednou základní myšlenku bez složitějších vedlejších dějů, především pak pochopitelnost a přístupnost. Suk byl fascinován nadšeným, bouřlivým ohlasem Kašpárkovy hry v dětském auditoriu.

Konzervatorista Vaňátka vydržel dlouhé chvíle sledovat reakce dětského hlediště na Kašpárkovu hru. Jeho pocity byly rozporné. z počátku se mu zamlouval spontánní ohlas

dětí; pohled za kulisy Mertenovy práce mu při častějším účinkování v jeho divadle neúprosně odhaloval stereotypnost a povrchní, podbíživý charakter této činnosti. K vyvolání veselí Merten často volil nejlacinější prostředky. Václav si nejdříve povšiml a později to i zaznamenal, že Kašpárkovi stačilo v hluchých místech představení vypláznout jazyk a z hlediště se ozvala salva smíchu. Konvencí nenarušený dětský divák se stal v Mertenových představeních objektem necitlivé manipulace.

Vojta Merten marnotratně utrácel svůj režisérem nespoutaný komediální elán ve hrách nevalné úrovně. (Pohotový dramaturg a později i režisér, Antonín Santner, dovedl promptně dodat divadlu text pro každou příležitost - Den matek: Kašpárek, Šmidra, děti, za maminkou letí - vánoce: Kašpárkova cesta do Betléma - apod.) Reklama a podbíživý charakter Mertenových "kaš-

Jožka Šaršeová
v roli Kocoura Felixe,
foto: archiv

pariád" získaly na čas jeho divadlu značnou popularitu. Na narychlo slepená, ledabylá představení doplatil Kašpárek, sympatická postavička lidové tradice, figurka s rodokmenem z repertoáru buditelských loutkařů, ztělesněná lidová chytrost, uvádějící frázi a lež a panování a útlak najejich pravou míru. V brněnském loutkovém divadle Radost hrál na konci dvacátých let živého Kašpárka Karel Höger. Uváděl jednotlivá představení a vyplňoval čas při přestavbě dekorací.³⁾

Ve chvílích, kdy Vaňátka čekal v zákulisí na svůj výstup, přepadaly ho otázky: Jaká by

měla být opravdu dobrá scéna pro děti? Jak by se mělo pro děti hrát? Neměla by komická postavička, jakou tady byl Kašpárek, mít daleko závažnější poslání v dětském divadle? Odpovědi mladý konzervatorista zatím neznal. O jednom ho však pobyt v Mertenově souboru přesvědčil napevno: bulvární komika na dětské jeviště nepatří.

"Kašpariády" upozornily Voskovce a Wericha na tuto zanedbanou oblast divadla. V roce 1933 přináší populární dvojice protagonistů Osvobozených významný tvůrčí přínos divadlu pro děti. Ve stylu svých

vtip a zvuků verš střídající se s prózou. Amerického filmového miláčka dětí kocoura Felixe napadne, že se podívá do Čech. U nás se seznámí s Kocourem v botách a oba kocouři zažijí všelijaká dobrodružství.

Scénky kocouřích putování nepostrádají dramatickostí a humor. Jadrnost a plastičnost verše satirické poemy dokreslila jevištní voicebandová realizace; kontrapunktickou zvukomalbou pomáhala vytvářet potřebnou atmosféru putování dětského hrdiny.

Pohádková parodie Václava Laciny měla spontánní divácký ohlas. Mládež upoutala J. Šaršeová a A. Kožená v pohybových kreacích obou kocourů i tanec žáček J. Kröschlové stejně jako stínohra či zvukomalebné pasáže, zvláště scéna jedoucího vlaku a hlučné uvítání na nádraží. Dospělí dovedli ocenit dynamicky barvitou a rozverně groteskní práci sboru, jemnou parodii postav (hanácké nářečí Kocoura v botách) i hudby (Historie vojáka I. Stravinského).

Pokusili jsme se charakterizovat tři Vaňátkova setkání s různými jevištními přístupy k dětským divákům. Miloslav Jareš ho zaujal čistou a zodpovědnou umělecky výchovnou prací s mladými lidmi, jejichž představení dychtivě přijímalo nejmladší publikum. Působení v souboru Vojty Mertena ho upozornilo na nebezpečí povrchního přístupu k dětem v hledišti, ke kterému svádí snadno získaný spontánní ohlas. Přemýšlel také o hlubším využití popularity oblíbené jevištní figurky. Buriánův recitační kolektiv mladý konzervatorista znal z několika voicebandových večerů. Kocour Felix ho nadchl. Václav toužil uplatnit své nadání v tomto souboru. Satirická pohádková parodie V. Laciny uzavřela však vystoupení voicebandu. E. F. Burian odchází na podzim roku 1929 do Brna, Vaňátko zůstává v Praze. Cesty budoucích spolupracovníků a přátel se zatím rozcházejí.

¹⁾ J. Träger: Cestou k divadelnímu umění pro děti a mládež, in: Acta scaenographica 6, 1965-66, s. 165.

²⁾ M. Jareš: Legie mladých, in: Velké divadlo pro malé diváky, Praha 1961, s. 42.

³⁾ K. Höger: Z hercova zápisníku, Praha 1979, s. 34.

⁴⁾ r: Malé osvobozené divadlo, Tvorba 18. 9. 1936.

(Pokračování příště)

Josef Mlejnek

Volpone oder Der Fuchs V ČECHÁCH

Z hostování Divadelního kolektivu Lörrach ze Spolkové republiky Německo v Čechách se už pomalu stává příjemná tradice. V listopadu 1991 se soubor představil s loneskovými **Židlemi** v Říčanech u Prahy a v Rakovníku. Letos v dubnu hrál v Říčanech a v Praze (v Karlínském Spektu) Zweigovu adaptaci hry Bena Jonsona **Volpone aneb Lišák** v úpravě režiséra souboru Václava Špirita.

Na střídme scéně, již vévodí černá barva, sedí po celou dobu inscenace v každém rohu čtyři postavy: Corbaccio (Bernhard Werner) - starý lichvář, Corvino (Herr-

mann Schneider) - kupec a patologicky žárlivec, Canina (Monika Förster) - místní děvka, a Voltore (Václav Špirit, nahradivší na českém zájezdu Dietmana Gattermanna), velmi úplatný notář. Během hry ani na chvíli nikdo z nich nespustí z očí truhlu, která stojí uprostřed jeviště a která je tím, o co se hraje: bohatstvím, s nímž jedině lze přežít ve světě našich postav. Bez něho není obdivu, respektu, přátelství ani lásky. Zpoza paravánu v pozadí scény dirigují hru dva kumpáni: Volpone (Andreas Vaith), bohatý Levantiňan, a jeho nohsled Mosca (Berthold Schmidt-Lahr). Volpone, znu-

Ustaraný režisér

Václav Špirit,

foto: P. Štoll

Vojta Merten jako Kašpárek,
foto: archiv

revui a s použitím motivů dvou z nich Ostrov Dynamit a Robin zbojník) píší hru Děti kapitána Bublase a sami si v ní zahrají. Další hrou Malého Osvobozeného divadla - jak je při druhé premiéře nazvali - je Steklého Alibaba a 39 loupežníků. S malými diváky se loučí Heymovou a Hanušovou dramatičkou Twainovy knihy Tom Sawyer a Frantík Finn.

Malé Osvobozené divadlo prokázalo, že dětem je možné zábavnou formou předkládat i závažná témata. Představení provázal živý ohlas v tisku. Kritik Tvorby srovnává vážnost přístupu Osvobozených k dětským divákům s prací Miloslava Jareše v holešovické Legii malých a oceňuje scénickou hudbu Jaroslava Ježka.⁴⁾

Mladý náhodný konzervatorista se setkává s výjimečným představením pro mládež. E. F. Burian překvapil koncem května 1929 malé i velké diváky voicebandovou úpravou Kocoura Felixe v Čechách od Václava Laciny.

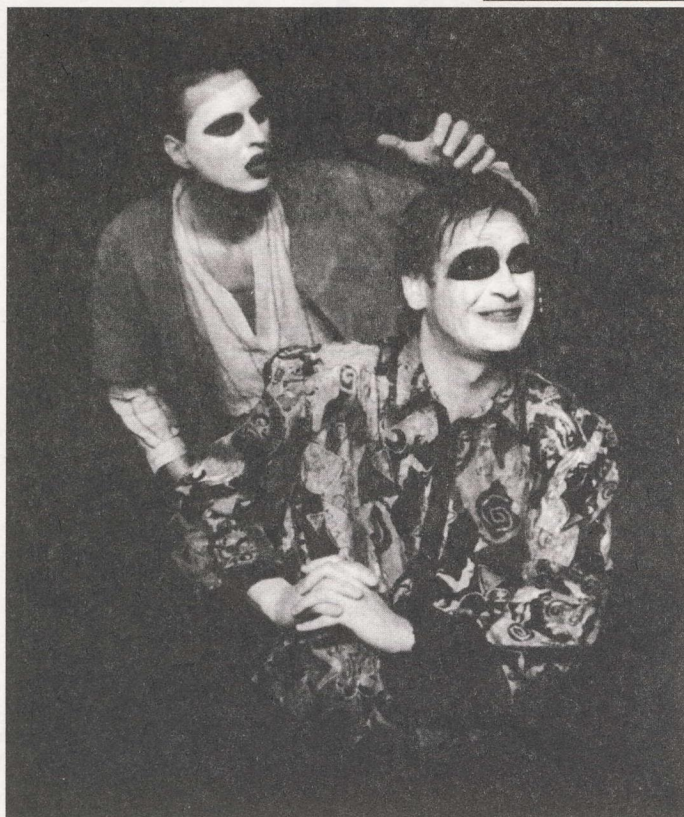
V archivu divadla D najdeme prvou verzi scénáře Kocoura Felixe v Čechách. Aktuální námět má od prologu přes osm zpěvů až k epilogu

*Volpone - Andreas Vaith, ▽
Mosca - Berthold Schmidt-
Lahr,
foto: P. Štoll*

děm svým bohatstvím, si vymyslí povražení a s Moskou horlivou pomocí je realizuje: vyhlásí, že je na smrt nemocný a že jeho majetek získá ten, kdo mu v hodině poslední prokáže největší náklonnost (nejvíce jej obdaruje). Volponovo povražení má spočívat v zážitku z toho, jak kdo bude pokrytecky usilovat o jeho předsmrtnou přízeň. Voltore přichází se zlatým pohárem a s nabídkou svých úředních služeb naprosto ve Volponův prospěch. Corvino je ochoten investovat svou krásnou manželku Colombu (Anette Eckstein). Canina své tělo a schopnosti intrikánek a Corbaccio svůj majetek bez ohledu na dědická práva svého syna Leona, kapitána (Thomas Stoll).

To je výchozí situace, z níž výteční herci (zejména představitelé kumpánů Volpona a Mosky) rozpoutávají na jevišti komické výstupy, které prozrazují poučenost zákonitostmi commedie dell' arte a nejlepšími tradicemi němého grotesky. Nečekaný komický rozměr nabylo představení na-

*Leone-Thomas Stoll,
Mosca - Berthold Schmidt - Lahr,
foto: P. Štoll*

*Líčení Helmuta Porsche,
foto: P. Štoll*

víc tím, že roli Voltora hrál Václav Špirit česky. Kromě toho, že to usnadnilo orientaci divákům, kteří nerozumějí německy (a Voltorovy repliky jsou vlastně klíčové: on se jako první uchází o Volponovu přízeň a ve velkolepé soudní scéně v závěru hry udává tón), čeština jako doslova cizí jazyk - z německého pohledu - zvyšně známuje metaforu soudní scény, v níž se žalující, poctivý Leone, dostane do role obžalovaného právě kvůli zmatení jazyků, které způsobí Voltore obrátným překrucováním faktů, mazanou argumentací, jejíž zákruty Leone není s to zaznamenat a jejíž zdánlivé logice podléhá, protože ji nerozumí.

Komediální zápleтка nakonec ústí v nepříliš povzbudivý závěr. Volpone se stal obětí vlastní pasti, chamtiví pokrytci nic nezískali a nezbyvá jim, než se ucházet tentokrát o Moskovu přízeň. Mosca je jediný, kdo na situaci vydělá: souhra náhod, jíž se nezpěchoval, jej vynesla na Volponovo místo. Není úniku z takového světa, říká Špiritova inscenace. Nad tímto zjištěním se ani nepohoršuje, ani nenabízí tzv. východiska. Prostě na takový stav ukazuje, spoléhajíc přirozeně na hygienický účinek svého neiluzivního "poselství". Nemyslím, že by to bylo málo: nemůže to být málo, neboť taková důsledná skepse v reformismus jakéhokoliv typu umožňuje umělci napřít všechny jeho schopnosti tam, kde se jediné mohou realizovat: do osobité tvorby, nikoliv do didaktizujících agitek nahrazujících novinové úvodníky, ani do pokryteckého mentorování. Inscenace lörrašského souboru skýtá opravdový zážitek z rozkoše hraní divadla - nic víc, nic méně. Je to ovšem zážitek, který nenabízí každá divadelní scéna. Lhostejno zda amatérská nebo profesionální.

Josef Váša

Spanilá jízda

Sníl jsem kdysi, ne tak dávno, o jakýchsi divadelních spanilých jízdách, jež by sdružení amatérských i profesionálních divadelních skupin podnikalo do vybraných míst, působíšť souborů i jinak, s cílem povzbudit v nich soustředěným nápořem ochablý zájem veřejnosti o divadelní kulturu. Oslovení pokývali hlavami... a tím vše skončilo.

A ejhle, věc zřejmě nebyla tak docela bez smyslu, soudě z "poptávky" míst samých. Jedna taková spanilá jízda se odehrává poslední dubnový víkend v Kopřivnici pod názvem KOPŘIVA '93. A budiž řečeno, že divácký zájem potvrdil i účinnost takového počínu. V kulturním domě naproti bráně Tatro, mezi velkoprodějnou Tatrovka a hotelem Tatra (účastníci ovšem spali v méně honosné ubytovně Tatra) se odehrálo osm představení z větší části velmi slušně zaplněných. To je v městě, jehož synonymum je v tuto chvíli i synonymem pro existenční starost, dobrá bilance.

Daniela Zbytovská z Brna předvedla "komidrama" Jany Knitlové **Neviditelný spratek**. Typické scherhaufersky silně teatralizované divadlo s použitím výrazného kostýmu a figuriny v životní velikosti. S tou ještě arciť hráno tak, že doposledka není jasné, zda představuje skutečně "přítomnou" postavu, či jen do mrtvé hmoty projektované představy podivné modistky. Teatrálnost často sklouzává jen k expresivnímu siláctví a - teoreticky vzato paradoxně - k nezvládnutému naturalismu, netvarovanému živočišnu. Drastické prostředky (inscenace je nabíta situacemi efektů) nedokáží přesvědčit ani svým obsahem (není sdělena adekvátní motivace), ani tvarem (chybí herecká bravura, která by je vytrhla z roviny vnímání v podstatě psychorealistických motivačních norem). Chybí stavba temporytmu inscenace, jež se pak od začátku do konce pohybuje ve vypjaté monotónnosti. A úplně nakonec pocit, který mi naskočil hned v úvodu a setrval, svým způsobem jako souhrn svrchu řečeného: chybí autenticita herce i postavy v čase, místě i ději - chybí kontakt a komunikace s divákem i s "partnery" hry samé. Je to divadlo za sklem.

Přestože skrze něj cítím připalovaná vajíčka na pánvičce.

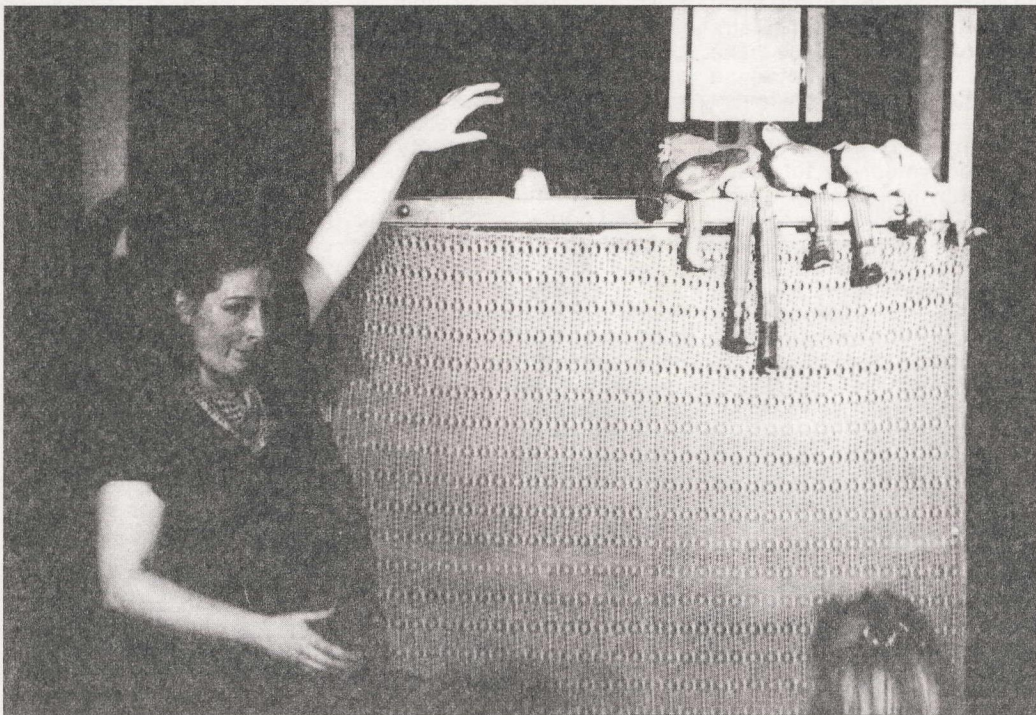
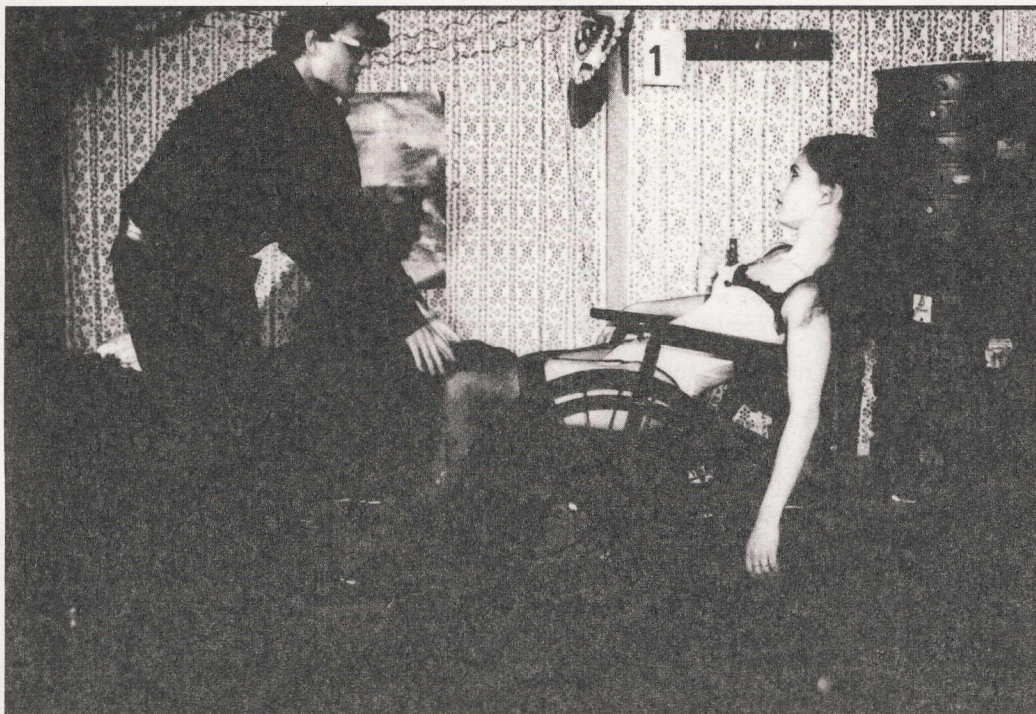
"**Jak se hledají princezny**" pražské agentury Bořivoj nevyšly na Kopřivě nejlépe. Jakási měkkost, nedotaženost v kombinaci s akusticky hluchým prostorem udělaly své. Tahle inscenace nestojí na nějakých mimořádných hereckých výkonech. Nicméně co jest postaveno, stojí (neboť postaveno je dobře, s využitím všeho možného z tradice osvědčených loutkářských gagů). A - zaplaťpámbů - zůstalo i to, co dělá z téhle inscenace jednu ze špiček našeho současného divadla (nejen) pro děti: schopnost navazovat živé, autentické vztahy s diváky, komunikovat s nimi, ba dokonce nevtíravou formou jim umožnit stát se spoluvůrci představení, kteří se zúčastňují na zachránění čtyř hrdinů i princezny. My dospělí činíme tak s pocitem jisté velkorysé převahy, tolerantní ochoty zasuplovat děti. Viděl jsem však tu inscenaci nejméně desetkrát s dětmi opravdovými a mohu potvrdit, že děti berou své úkoly smrtelně vážně a že je u nich k vidění skutečná katarze - pocit očistění, povznesení nadto vlastním vloženým dílem odvahy a aktivity. Což je umění těch tří mladých slečenpaní na jevišti. Je-li pravda, že specifikum divadla je v autenticitě v čase a místě, tedy že se musí odehrávat, dít se tady a teď, ve společnosti s diváky - a já se domnívám, že ano, pak toto je cesta.

Hybněru **Bluff** v podání studentů JAMU vedený Peterem Scherhaufem (v Kopřivnici jsme viděli v hlavní roli Dušana Urbana) je dobře odvedeným hereckým "cvičením", v němž herecká technika desítek gagů absorbuje veškerou energii herce, takže na sdělení hlubšího lidského zázemí (nemám na mysli Stanislavského "životopis" postavy, nýbrž bohatost, plnost a smysluplnost její přítomnosti v situacích), jež je předpokladem skutečné grotesky, v níž záchvaty smíchu jsou proložené mrazením tragična, které by mělo vrcholit sebevraždou oblaňutého policisty, už nezbyvá síl. Viděli jsme spíš vnějšek, byť slušně zvládnutý.

Výjimky potvrzují pravidlo. Vyhláše-li se Kopřiva přehlídkou netradičního divadla,

je přerovské Divadélko Šmíra právě onou výjimkou. Jeho inscenace **Všechno nejlepší, Ferdo aneb tato parcela je na prodej** jest totiž inscenací veskrze tradiční: přístupem k textu, který bez větších autorských ambicí interpretuje, režijním pojetím, jež tuto interpretaci realizuje z východiska výstavby postav (přičemž jeden herec = jedna postava) v takřka klasické jednotě času, děje a místa, i hereckým provedením v žánru pohyblivým se mezi Šmírou, Čechovem a Steinbeckem. Což osvětluje děj hry (mimochoodem napsané českým emigrantem v USA Antonínem Hodkem): na pláži (či spíše na smetišti poblíž pláže) u Los Angeles si parta deklasovaných emigrantů z Ruska, Francie a Německa krátí čas před odjezdem na jiné smetiště úvahami a pitím, k čemuž jim hledanou zámlinku poskytne tentokrát oslava narozenin jejich oblíbeného švába. Slušné (byť trochu ploché) herecké výkony, slušná (byť trochu vnější, jakoby jen organizační) režie. Herci signalizují city a vztahy, ale živé předivo nevytvářejí; k jímavosti něco chybí, ke grotesknosti je to trochu přeforsirované, typy jsou jen lehce naznačeny. Vrcholný okamžik smrti švába svou nevypracovaností odkrývá slabinu v dramatickém čtení stavby smysluplného tematizovaného celku. Ale má to nepochybně jistou lehkost a samozřejmost.

Ostravská Pohoda či přesněji její "jednoaktová láskovná tragédie" **Ale já přece...** je naopak divadlo totálně autorské. Divadlo modelové. Svěrázná "agitka", studentské, "protestdrama" jdoucí spíše po myšlenkách, které chce vyjádřit (pseudohumanita skrývajících směr bolestí a egoismu terorizujícího okolí), než po hereckém zpracování postav, které jsou víceméně demonstrovány. Patří to možná k žánru - výsledkem je však jistá zdlouhavost daná tím, že materiál není sdostatek bohatý a hluboký, téma ani není rozvíjeno a klenuto, nýbrž jen variováno. Je však ocenění hodné, že se Pohoda zabývá tím, co ji vskutku trápí, neb jak praví v programu, "umělec-kou inspiraci čerpá především z depresivního prostředí své-

*Daniela Zbytovská z Brna
předvedla "komidrama" Neviditelný spratek,
foto: Kopřiva*

*Mirka Vydrová v inscenaci
Jak se hledají princezny,
foto: Kopřiva*

ho rodného města". Být tu od začátku ona trochu odstupu, která nastala po nehodě a následném přerušení, když herci začali slovy "tak já tady sedím na kufru a říkám...", bylo by lépe.

Luděk Richter - **Kejklíř**. Jistě ode mne neočekáváte, že budu psát o sobě. Takže: bylo.

Mirek Lopatka (Brno) si po představení své **Pouti** trhal vlasy nad tím, co všechno zapomněl, co všechno zkazil, nad tím, že namísto "je cesta, kterou si kácíme pilníčkem na nehty" (cituji volně), řekl "ne-ní..." - a proč to pak hraje, když takhle obrátí smysl atd.atd. Jen mi to potvrdilo to, co jsem cítil z celé jeho produkce: že hraje o sobě, ze sebe, že hraje o něčem a tak trochu o životě, že nechce ohromovat či se líbit, že chce něco sdělit. Po trochu zdoluhavém, monotónním začátku začíná tryskat gejzír nápadů a proměňovat se v překrásné, silné obrazy, v nichž je na jevišti jen pět šest holí (vesměs slepeckých), Mirek a jeho báseň. Už sama o sobě, literárně je pozoruhodným dílkem: hra se slovy jakoby jen asociativně odvozovanými ze zvukové pohody či obsahové souvislosti slova předchozího. A přece vznikají zřetelné a účinné významy, oscilující kolem zklamané pouti životem, pro niž se člověk vybavil berličkami, holí, s nimiž pak zápasí a prohrává. Je to jiný Lopatka než před osmi deseti lety. Pryč je očekávání a okouzlení z poznávání - namísto toho je tu skepse z poznání, zřejmě ne šťastného, zhořklý vjem života. Chybí chuť prát se. Objevují se zde i "horovské" obrazy člověka s tváří vymazanou ovinutou látkou - ale katarze boje se nekoná: "hurá do trumpet a potom na buben!" U Hory byl člověk svazován a vymazáván, tady zápasí sám se sebou. "Sotva se držím své tulácké hole, již jsem chtěl mlátit dračí tlamy." Obrazy jsou to místy až boschovsko-bruegelovské, zajímavá je práce se světly, autenticita komunikace je samozřejmostí. Má to spoustu chyb: nepřítomný vnější režisér se projeví v absenci přesnější stavby, leccos působí jen dojmem nahozenosti, naznačenosti, nedopovězenosti, někdy je těžko rozeznat, nakolik jde o obraz zápasu a nakolik o skutečný zápas herce s materiálem holí... A přece je to silné, působivé sdělení o bídě lidského těla, bídě lidské duše, bídě člověka. Klobouk dolů.

Děrevo už u nás nebytuje, jeho petrohradský soupeřník DO nedorazil a tak se v Kop-

řivníci objevila jen domácí odnož. V "civilu" neobyčejně sympatičtí lidé z pardubického souboru Jumping Hamada proměňují se na jevišti v abstraktní démonické principy sváříci se mezi sebou - tentokrát pod titulem **Kruh opsaný balvanem**. Soubor pokročil v muzičnosti, např. ve vazbách fyzické akce na hudební složku i v této složce samé, pokročil i v práci s vlastním tělem. Základní rysy zůstaly jako u předchozích produkcí: na jedné straně zmaterialnění lidského těla, na druhé jeho mystizace. Je to rituál, do něhož je nám dovoleno nahlédnout. I tentokrát jistě budou vznikat otázky. Je to směřovaný tvůrčí čin, nebo jen uvolněná energie? Je to vědomě tvarovaná energie, nebo jen samotvarování erupcí? Možné je vše, kontrola vědomím není, neboť jde o přímý atak na archetypální podvědomí. Buď je iniciováno, nebo ne. Ti čtyři mladí lidé, zdá se, upřímně věří ve svou věc. Ale chtějí stejně upřímně komunikovat s lidmi zpoza svého kruhu. Nebo nám jen dovolují přihlížet? Buď jak buď, jejich zanicení je hodnotou už samo o sobě. A vzbuzuje respekt.

Program tedy zajímavý, spanilá jízda se zdařila, diváci přišli. A co divadlo? Co ono má z přehlídky tohoto druhu?

Krom setkání s divákem přinejmenším zajímavou konfrontaci práce amatérů a profesionálů. A možná i příspěvek k otázce jejich specifík v době, kdy "statutární" či finanční hledisko začíná být problematické a hranice nejasná. Neboť stojí-li představení přerovské Smíry, postupující letos na amatérskou Divadelní Třebíč, 1500,- Kč + dopravu jednou Avii a agenturní Jak se hledají princezny 1180,- Kč + dopravu jedním osobním vozem, jest věru těžko hledat onu hranici v penězích.

Kdysi - dávno, dávno již tomu - vyslovil jsem myšlenku, na níž necítím potřebu nic měnit ani po letech. Že ona hranice je v přístupu: amatér tvoří na prvním místě z potřeby, profesionál na prvním místě z nutnosti. Amatér, aby se vyslovil, profesionál, aby produkoval (což není nic hanebného). A v tomto smyslu musím s potěšením konstatovat, že amatérská potřeba přináší lepší výsledky. A že - jak ukázala i kopřivnická přehlídka - nejlepší i mezi profesionály jsou ti, kteří zůstali duší amatéry. Kterí nejdou za množstvím, ani za úspěchem, ale za potřebou sdělit se s divákem.

Luděk Richter

K dramaturgii divadla poezie (27)

CHVÁLA SAMIZDATU

Vzpomenul jsem onehdy v tomto cyklu to, co Michal Wiegieg nazval velmi přílehavě Báječnými lety pod psa. To jsou ta léta, v nichž má generace odmaturovala, vychodila (dal-li Bůh) nějakou bolševickou universitu, prožila své první lásky (a to nebylo nijak málo) a začala si pomalu, rozumně zvykat na šlendrián, ve kterém žila. A vzpomínáme-li na tu dobu, nemůžeme zapomenout ani na chvilky naprostého porozumění s básníky, jejichž díla se k nám dostávala samizdatovými cestami a naši určitou morální povinnost bylo zasednout k psacímu stroji, založit kopíraky a rozdávat získané přátelům, kteří většinou činili také tak. A ten opisovací proces byl velmi přínosný, protože málokdy si čtenář může tak detailně porozumět s autorem, jako když s ním znovu píše. Síla slova je tak umocněna, možnost porozumění vystupňována až k dokonalosti. A s těmi, kteří na tom tehdy byly tak mizerně jako my všichni, si nebylo možno nerozumět. Rozumět se nedalo těm, kteří vycházeli (viz Samozvanci, Amatérská scéna 9/1992). Tím dlouhým úvodem chci zdůraznit fakt, že některé osobnosti jsou člověku velmi blízké a důvěrně známé přesto, že nikdy neměl tu čest. Pro mne k nim patří i Básník, s nímž vyšel v AS péčí Iva Markvarta rozhovor ještě v čase totality, kdy ten dotýčný pracoval jako správce štvánického zimního stadionu. Naopisoval jsem se něco jeho veršů a od té doby patří k mým nejoblíbenějším.

*Táhnou sem z roviny
procesí bez viny.
Lezou,
lezou mračna plaček -
nikde však ni jedináček
kámen.
Vystřileli koně - zakoupili vůz.
Vyprodali chleba - nabrousili
nůž.
Chce mě lítost.
Ale která?
V domě nejmiň tři.
Už mi dávno není včera.
Už mi pozítří.*

Těžká bouře.

*Ach, vy blázni -
to nám bratři topí v lázni,
to náš hříšný pergamínek
převlíkají na mezku.
Mezkové prý nosí štěstí.
Mluvíte něco!*

Třeba z cesty...

*By sám hrom v tý siberii
nezapomněl po česku!
Slýchávám szeti
moselské pod sněhem
a sladkou slepotu všech
příčných ran
kol stolů.*

*Jak by někdo zakašlal
za starým příběhem...*

*Jak by kdo bělostný prchal mi
křídlem vrat
a - stržen za kabát -
visí tam hlavou dolů.
Ach, tmoucí srdce mé,
panenko skákavá.*

Zvoňte si mně.

Ať si zvykám.

Troubí šíf... Už nechci nikam.

Tmou se lije

ledví z jatek.

Hvězdy plovou

v plení loji.

To prý blázen král mi strojí

v jeden den

i smrt, i sňatek.

(Pro pět ran blázna krále, 1978)

Ono pro Básníka tady nebylo snadné najít si svou originální básnickou cestu s nezaměnitelnou výrazností a výsostnou obrazností. On Básník byl také dítětem své doby a začínal v ní jako svazák. Původně jsem chtěl psát o Básníkovi v článku Svazácká poezie a provést jeho srovnání s bývalým básníkem-svazákem Pavlem Kohoutem, který má v červenci také narozeniny a shodou okolností stejně "kulaté". Ale Básníkovi bych tím ublížil a Pavlu Kohoutovi koneckonců také. Neboť Kohout především lidsky a Básník také básnicky se dokázali s pochybnostmi své minulosti vypořádat.

"Kam jsi chodil snít?"

"Já nesnil

Mně se všecko zdálo."

"Kam jsi chodil krást?"

"Já nekrad.

Bral jsem, co se dalo."

"Kam jsi chodil plakat?"

*"Za strom v Panském dvoře
Holubi mi sedli do zad, klovali
mi
hoře."*

"Ten už není,"

*usmíváš se, jako bys mě přistihl
při lži,*

"holubi jsou plaší."

Snad.

I svět se kamsi žene.

*Čechy - lože rozházené - jsou
mi čím
dál dražší.*

(Český orloj, 1973)

Dobrych deset let byl Básník šéfredaktorem nakladatelství Mladá fronta. Bylo to za "tatička" Novotného, v době nesporného a podivuhodného kulturního rozkvětu. Nakladatelství tehdy neslo nesporně pečeť Básnickovy osobnosti a jeden z nejvýraznějších edičních počínů té doby byla halašovská nazvaná básnická antologie A co básník, která vyšla v knižnici Máj roku 1963. Znovu objevila mnohá jména (Zahradníček, Deml, Durych, Bonn, Daniel) v té době nikterak frekventovaná (ba naopak) a na dlouhou dobu se stala jedním ze základních dostupných pramenných zdrojů pro studium české poezie 20. století. V té době už Básník našel svůj originální styl, kterým mohl směle konkurovat ostatním osobnostem v antologii uvedeným. Jako rodák z Hřebče u Kladna se musel i on vrátit k lidské tragédii. Učinil tak osobitým a navýsost básnickým způsobem roku 1960 ve sbírce Heinovské noci. Výňatky z této sbírky byl zastoupen také ve zmíněné antologii.

Heinovské noci!

Lásko,

najdu tě!

Hřebínku v závěji,

zahraju na tebe!

Rozsviřte, jabloně,

neprosím za sebe.

Zahraju veselou!

Zahraju naději!

A ráz

A dva

A kruh se újí

A škrtí tichou spící ves

A slepý pes se dívá do tmy

a zakopává o řetěz
A ráz
A dva
A pažby v okně
A zotvírané almary
A starý farář běží padá
běží a padá u fary
Na kolena!
A vztyk!
A klíče
A matriky A monstranci
A po zahradách táhle bečí
kamenovaní beránci

Lásko,
najdu tě!
Hřebínku v závěji,
zahraju na tebe!
Rozsviťte, jabloně,
neprosím za sebe.

Básnickovy verše zněly z jeviště (především amatérského divadla poezie) i v době, kdy tomu tak být nemělo. Inspirující v tomto smyslu byla především poema Adam a Eva (1967), na dlouhou dobu poslední Básnickovo dílo, které vyšlo v oficiální edici.

Byl Den.
A byla Noc.
A Země byla nesličná
a pustá.
"Kdo jsi?"
křičel jí do tváře,
jak by měl úzkost,
že se mu jen zdá.
A déšť mu zalil ústa.
Neb
stála voda vzpřímená
nad dějstvím ryb jak šestý prst.
A nikde prám. A nikde chrám.
A neslyšeli Boha.
"Jsem Eva",
řekla, tišeji než les.
A zeměplazi metli vřes.
A pod Světem, jenž vířil tmou,
se třásla muří noha.
Bíl zvon.
A kvetl hadí mord.
Obrátil kapsy naruby
a kladl před ní střep a nůž
a peří na hromádku.
"Jsem Adam!"
křičel na lesy.
A mraky šly jak procesí
"Jsem Adam" Vše se začíná
a končí od začátku!"

10. července oslaví pětadesáté narozeniny **Básník Karel Šiktanc**. Popřejme mu i sobě, aby se už nikdy nevrátil čas samizdatu. Nicméně - buď samizdatu chvála. A ať odpovídá v pokoji.

Jiří Brix

Regionální přehlídky KUKÁTKEM AS

DIVADLO PRO DĚTI?

V divadelním klubu Esprit v Plzni se od října každou neděli pořádala divadelní představení pro děti. Prostor zde dostali hlavně plzeňští amatérští divadelníci a loutkáři. Nechyběli ani profesionální herci a divadelní soubory z okolí. Pravdou zůstává, že na uvádění zajímavých a inspirativních pohádek třeba z Prahy chyběly finance. Na závěr "pohádkové sezóny" se uskutečnila v dubnovém vikendu měst-

Červené pantoflíčky není běžný text, andersenovská poetika je značně náročná. Soubor se pozastavil někde v půli cesty. Porota nemohla pochválit ani scénu, která byla příliš těžkopádná, bez snahy vystihnout jemnou poetiku pohádky. Snad jen Ludvík Leb, dlouholetý externista plzeňského baletu, zvládl přesvědčivě roli mima. Přes všechny nedostatky lze kladně hodnotit dramaturgickou snahu po inscenování náročného textu.

Divadelní soubor Jezírko

DS Jezírko - Strašidlo
Bublifuk,
foto: archiv

Divadlo Dialog - Červené pantoflíčky,
foto: archiv

ská přehlídka amatérského divadla pro děti.

Jako první se představil domácí soubor divadlo Dialog s pohádkou od H. CH. Andersena **Červené pantoflíčky**. Soubor kdysi s úspěchem inscenoval tuto pohádku, za kterou na přehlídkách získal i nejedno ocenění. Zřejmě se nevstoupí dvakrát do stejné řeky, neboť tentokrát zůstal představení mnoho dlužen.

sáhl po jednoduchém scénáři V. Nováka a S. Oubramy **Strašidlo Bublifuk**. Text byl leckdy vtipný, což umožňovalo hercům hrát s nadsázkou a chutí. Je však třeba více vypointovat některé situace a doladit písničky, které představení provázejí. Příjemným překvapením byli mladí lidé na jevišti. Josef Balogh svou roli strašidla bravurně zahrál, tato role je mu ovšem

důvěrně známa, neboť i soubor Jezírko toto představení nejednou inscenoval.

Cinoherní amatérský soubor tzv. ČAS si letos připravil pohádku od V. Makariuse **Tři bílé šípy**, což je indiánská pohádka, jedna z mála na klukovské téma. Soubor začal nadějně, 1. obraz nadchl všechny přítomné, ovšem pak se ztratil temporytmus a závěrečné obrazy se neúměrně táhly. Tuto inscenaci je nutno režijně dotáhnout. Herecké výkony byly velice dobré a vyrovnané, takže po režijních úpravách je šance na hezké představení s kvalitním textem. Jedině tomuto souboru se opravdu vydařila scéna, která naprosto splnila svůj účel a vkusně podtrhla indiánskou tematiku. Soubory Jezírko i ČAS byly porotou navrženy na západočeskou oblastní přehlídku amatérského divadla pro děti, která se konala poslední květnový víkend v Radnicích u Plzně.

V dnešní době, kdy divadelní soubory tápou, jaký titul nabídnout dospělému divákovi, leckdy s nadějí

DS Čas - Tři bílé šipy,
foto: archiv

sáhnou po pohádce s představou, že děti se lehce pobaví vším. Je stále třeba vysvětlovat, že to je velký omyl. Inscenovat pohádku pro děti je náročný a odpovědný úkol. Vždyť

už někde tady si vychováváme další divadelní veřejnost.

Kéž by tohle měli všichni na paměti.

Hana Šiková

O RADOSTECH I ÚSKALÍCH JEDNÉ OBLASTNÍ DĚTSKÉ PŘEHLÍDKY

Pořadatelem oblastní přehlídky dětských recitátorů, recitačních kolektivů, dětských divadelních a loutkářských souborů byl Dům dětí a mládeže v Ústí nad Labem. Spoluřadatel - obvodní kulturní dům CORSO nám poskytl své prostory a jeho pracovníci nám pomohli s organizací. Přehlídka se konala v sobotu 3. dubna 1993 pro vítěze okresních kol ze 6 okresů našeho kraje. V tentýž den se konala přehlídka pro další okresy v České Lípě. Přehlídka se zúčastnilo 5 recitačních souborů, 32 jednotlivců a jeden dětský loutkářský soubor ze ZUŠ Ústí nad Labem. V porotě pracovali tito zástupci: (jak vidíte, mužů je poskrovnul)

Jana Vobrubová - Liberec
Eliška Herdová - Liberec
Alena Pavlíková - Děčín
Lenka Preňková - Litoměřice
Eva Kaderková - Žatec

Jarmila Strnadová - Ústí nad Labem

Jaroslav Venclík - Žatec

Eva Vinterová - Postoloprty

Přehlídka byla jednodenní. V dopoledních hodinách probíhala soutěž jednotlivců souběžně ve třech věkových kategoriích, odpoledne se konala soutěž recitačních souborů a loutkového souboru. V první kategorii si děti zahrály před začátkem soutěže několik her, které přispěly k jejich seznámení s prostředím.

Porota vybrala do národní přehlídky v Ústí nad Orlicí tyto jednotlivce:

Z I. kategorie: Evu Strnadovou z Chomutova a Pavlu Nuslauerovou z Chomutova.

Z II. kategorie: Annu Michnovou z Ústí nad Labem a Jirku Žezulku ze Žatce.

Ze III. kategorie: Lucii Hronovou z Chomutova a Zuzanu Krausovou z Lovosic. Úspěšné byly recitátorky ze ZUŠ v Chomutově, které na

přehlídku připravovala paní učitelka Nina Grimmlová.

Přehlídky recitačních souborů se zúčastnil kolektiv 5. ZŠ z Litoměřic s vystoupením "Rybáři" (J. Kainar), dále soubor Skřivánek z Ústí nad Labem s vystoupením "Pohádka o Šípkové Růžence" (Věra Provazníková). Porota zde kladně hodnotila výběr textu odpovídající věku a naturu dětí i pohybovou kulturu dětí. Soubor Skřivánek je vlastně úspěšný taneční kolektiv, který si svou činnost obohatal recitačním vystoupením. Porotci ocenili práci paní učitelky Fimbingerové, která se dětem v souboru věnuje po všech stránkách. Soubor ZUŠ v Žatci si připravil vystoupení "Nevidáno - neslýháno" (J. Kainar), ve kterém velmi pěkně využili svého těla jako nástroje. V některých částech představení ZUŠ z Litoměřic "My dva doma" (Jana Červenková) se blížil výstup k sólové recitaci.

Do národní přehlídky porota doporučila jeden recitační kolektiv a to soubor Úsměv ze ZUŠ Podbořany. Jeho vedoucí Alena Malá vybrala text z méně známých Macourkových povídek "Sněhuláci a zázrak života". Předloha odpovídala vybavení a možnostem dětí ze souboru. Členové jsou dobře vybaveni především pohybově. Také v technice řeči a výrazu navazují mezi sebou velmi dobré vztahy. Jsou poučeni o textové předloze, což se projevuje v naplnění jednotlivých situací i v celku. Použití jednoduchého prostředku, kterým byly bílé kulichy (jako rekvizita, výtvarný prvek, symbol) odpovídá Macourkově poetice. Porota hodnotila jejich výkon jako čistý, přirozený dětský vystoupení.

Kromě vlastní soutěže se konaly v rámci přehlídky rozborové semináře se sólisty v každé kategorii a seminář o kolektivních vystoupeních s vedoucími souborů. Porotci pohovořili o kladech a nedostacích jednotlivých vystoupení.

Oblastní kola přehlídek zabezpečovalo finančně MŠMT ČR. Administrativní cesta peněz byla opět velmi složitá a zdoluhavá. Peníze totiž putovaly v severočeském regionu z MŠMT na ŠÚ v Ústí nad

Labem, odtud na Dům dětí a mládeže v Ústí nad Labem. Dům dětí a mládeže je musí rozestat ostatním organizátorům soutěží v kraji. Pokud by byly peníze poukázány s dostatečným předstihem, dalo by se vše stihnout. Ale takto jsem se dozvěděla o velikosti schválené částky 3 dny před termínem přehlídky, což přineslo určité komplikace se zajištěním občerstvení, proplácením jízdného, nákupem odměn atd. Je nutné však poznamenat, že se situace od loňského roku zlepšila, neboť v roce 1992 došly peníze určené na přehlídku 2 měsíce po ukončení regionálních kol. Nešťastné bylo také rozdělení finanční částky na účetní položky. Přestože mi přebývají peníze na jedné položce, např. na cestovné, nemohu je vyčerpat, i když mi jinde peníze chybí. To nám organizátorům značně komplikuje práci. Proč nemůžeme dostat jeden balík peněz a vyčerpat jej podle odpovídajících nákladů na soutěže?

Vím, že toto je maličkost ve srovnání s problémy, ve kterých se nachází kultura a školství, ale dovolte mi, abych si alespoň touto cestou postěžovala, že se ani tyto administrativní otázky doposud nepodařilo změnit.

Přes všechny tyto potíže účast na přehlídce svědčí o zájmu dětí o recitaci a tedy o smyslu pořádat tuto akci i v budoucnu. Rozdělení kraje přispělo ke zmenšení počtu soutěžících v jedné kategorii a tím ke klidnějšímu a slavnostnějšímu průběhu přehlídky. Je nutné soustavně připravovat talentované děti i mimo působení ZUŠ. K tomu by mělo přispět další šíření dramatické výchovy mezi pedagogy i ostatní zájemce.

Jana Veselá

CO PŘINESLA JIHOČESKÁ DIVADELNÍ PŘEHLÍDKA

(Ubylo množství souborů, kvalita se, zaplatbůh, drží)

Po zrušení systému, kterým KKS a OKS pořádaly amatérské divadelní přehlídky a soutěže, nastalo v jihočeském regionu tak trochu vakuum.

Výjimkou bylo okresní město Prachatic, jehož Kulturní a informační služby (následník MěKS) pořádají s buldočí pravidelností nepostupovou přehlídku amatérských divadelních souborů - **Štít města Prachatic**, který už letos vstoupil do třetí desítky svých ročníků. V letech minulých, kdy byla "ruka páně otevřena", se sem sjížděly soubory, jejichž inscenace byly ověřeny vavříny z Hronova či jinde úspěšné. Nyní se Štít omezil na špičkové jihočeské soubory

a herce, Jaroslava Kubeše, zřejmě provokují texty s mnohovrstevnými významy, do kterých se zakusuje s neumdlévající vytrvalostí a eliminační metodou se tak prokousává k výslednému tvaru. Toto tvrzení podepírá i diskuse (seminář) po představení, která ukázala, že co hlas, to názor. To znamená, že Kubeš dokáže oslovit většinu diváků způsobem, že snad každému jeho představení něco říká. Toto není moc příjemné těm, kteří mívají na hodnocení představení své škatulky a šuplíky, ale pro ně se divadlo nehraje. Proto považují za velký klad, že představení s vysoce humanistickým nábojem vyvolalo řadu diskusí.

DS Volyně - *Bílý muž a rudá tvář*,
foto: P. Hrdina

ry a vlastně tak trochu konkuruje přehlídce, o které bude dnes řeč.

Půvabné pošumavské městečko Volyně je již dlouhá léta synonymem pro divadelní přehlídky krajského formátu. Původní orientace byla na vesnické soubory, z nichž nejlepší se zúčastňovaly Národní přehlídky ve Vysokém nad Jizerou. **Nyní se Volynští ujali organizování přehlídky nejlepších jihočeských souborů s právem postupu vítěze na Divadelní Třebíč.**

Organizátoři vytypovali a obelali čtyři soubory, které slibovaly svými výsledky kvalitní inscenace. Zahajovací úřední otevíracího představení na sebe vzal domácí soubor - **Divadelní Studio Volyně.**

Tento, v posledních letech po rozpadu vodňanské Šupiny, nejvýraznější jihočeský soubor, kladoucí si vždy vyšší a vyšší laťky, si tentokrát zvolil nelehký text. **G. Taboriho "Bílý muž a rudá tvář".** Jeho režiséra

DS Průvan Sezimovo Ústí -
Macourkovy bláhoviny,
foto: M. Fuchs

Vynikajícím partnerem J. Kubešovi je Miloslav Pikolon, jehož komediální vidění světa se ukazuje právě v krizových situacích. Schopnost okamžitého "šaltru" a citlivé vnímání situace, patří k Pikolonovým hereckým parádám.

Pár dní před přehlídkou onemocněla představitelka jediné ženské role Ruth a s neuvěřitelnou pohotovostí ji zaskočila J. Hrdinová. Snad právě napětí,

D 111 České Budějovice -
Den, kdy unesli papeže,
foto: M. Fuchs

kteří prožívala, způsobilo, že ani na vteřinu nevysadila a hrála i posledním nervem. **Toto představení ocenila porota prvním místem s návrhem na postup do Třebíče.**

Druhým představením bylo dramaturgicky objevené ztvárnění textu Carla Goldoniho "**Podivná nehoda**", netradičně zasazeného do holandského Haagu v podání divadelního souboru **ŠOS - Šumavského ochotnického spolku Prachatice**. Je neuvěřitelné, že tento text unikl pozornosti profesionálních dramaturgů, protože skýtá neustále možnost tak zvaného "hraní na druhou". Kromě úvodu se vždy něco jiného říká a něco jiného tím sleduje. Prachatický ŠOS toho, v režijním debutu Ing. Miroslava Fuchse, využívá naplno. I když se mu představení ve Volyni nevyvedlo jako na domácí půdě, prokázalo, že do Volyně patří. Herci hráli situace přímo-

čaře, nekomplikovaně, jednoduše, což je správná koncepce, ze které netrčí dráty režisérových záměrů. Herci si berou text přímo "z úst", takže představení frčí. Z jednotlivých výkonů je třeba vyzdvihnout Emilii Popielovou, Jarku Oszeldovou, Jardu Churáně a Jaromíra Popiela. I když soubor nepostoupil do vyšší soutěže, ve svém starobylém městě pod Libínem ještě udělá svým divákům radosti dost a dost.

Druhý den přehlídky zahájil svým vystoupením divadelní soubor **Průvan Sezimovo Ústí u Táboru**. Název představení "**Macourkovy bláhoviny**" prozrazuje, že si Alena Bláhová vzala texty Miloše Macourka jako záminku k tvorbě představení, které přineslo velkou dávku nápaditosti, humoru a fantazie. Inscenace, jejíž těžiště leží v pohybových etudách a asociacích na mluvené slovo, pokračuje

DS ŠOS Prachatice - *Podivná nehoda*, foto: Z. Přibyl

v dlouhodobé koncepční cestě souboru za výrazem. **Proto navrhla porota tuto práci k postupu na Šrámkův Písek.**

Poslední představení reprezentovalo **České Budějovice** a známý soubor **D 111** předvedl komedii I. Bethencourta s názvem **"Den, kdy unesli papeže"**. Toto poměrně neznámé dílko brazilského autora (v překladu Dr. H. Posseltové), si možná najde cestu i na profesionální divadla a to už kvůli humanistické centrální myšlence: únosce papeže nepožaduje výkupné ve formě peněz, ale žádá svět o 24 hodin bez jakéhokoliv násilí. Jako svou režijní prvotinu inscenuje komedii ve slušném tempu VI. Voldřich, opírající svou koncepci o Jana Chada (Papež), Lídu Herrmanovou (Sára) a mladého Tomáše Jaroše (syn Irving).

Krajská přehlídka ve Volyni tedy vynesla na postupové místo DS Studio Volyně. Jejich představení jistě vzbudí diskusi mezi diváky, ale i odborníky.

V jižních Čechách sice amatérské divadlo ztratilo na tradiční kvantitě, ale svou kvalitou se jistě může rovnat jiným regionům. To ostatně ukáže zanedlouho Divadelní Třebíč či samotný Hrovnov. **Stanislav Kopecký**

ZMĚNY V PODĚBRADECH PROSPĚLY

Další ročník **Poděbradských dnů poezie** byl očekáván se zájmem o tom, zda provedené změny podmínek pro účast přednášečů přivedou ke společnému soutěžení posluchačů konzervatoří a posluchačů vysokých divadelních škol s nejlepšími reprezentanty amatérů větší počet účastníků, než tomu bylo v loňském roce.

Nové označení soutěže jako **Fóra přednesu prózy a poezie**, odstranění pojmu poroty i sestavování žebříčku nejlepších, které se proměnilo ve vyhlášení jediného laureáta v každé kategorii a udělení celé škály cen (Ministerstva kultury ČR, Obce spisovatelů, účastníků přehlídky, rozhlasových tvůrců, Lyry Pragensis, České expedice a dalších nakladatelství, se pravděpodobně zalíbilo mladým recitátorům, takže do Poděbrad přijeli.

Amatéri se letos opět neztratili. Ve II. kategorii, kde se setkali s posluchači vysokých divadelních škol, byli ocenění nejvyššími cenami, ať už pokračují na amatérské dráze, nebo se splnil jejich sen a studují na DAMU či JAMU. Laureátkou se stala **Hana Krtíčková**, která změnila reprezentaci amatérů za

studium na DAMU, za osobité pojetí Holanovy Noci s Hamletem, cenu Ministerstva kultury ČR převzal českobudějovický student tamní Jihočeské univerzity **Aleš Vrzák** - opět za Holana, tentokrát za Ódu na radost. Oceňli-li takový znalec Holanova díla, jakým bezesporu je Dr. Vladimír Justl, CSc., hledání vlastní cesty u obou jmenovaných, pak je to opravdu vysoké uznání. Cenu účastníků a rozhlasových tvůrců si odnášela Vrzáková kolegyně, tentokrát z Pedagogické fakulty Karlovy univerzity, **Vladimíra Štěpánková**, která patřila k příjemným překvapením přehlídky, když s velkou citlivostí vyjádřila poetiku Desnosova textu O květině lásky a stěhovavých koních. Ani Cena Obce spisovatelů nešla mimo amatérské řady, protože patří **Heleně Chalupové**, která do Poděbrad přišla před dvěma roky jako úspěšná zástupkyně amatérských řad. Nyní studuje na brněnské JAMU a pustila se do rozkrutí myšlenek Holubova Jádra věci se zápletem sobě vlastním a expresivním arzenálem, který nenechal nikoho na pochybách, že jí šlo "o věc".

Kladem letošních Poděbradských dnů poezie byla pokračující účast mladých slovenských recitátorů, z nichž se v I. kategorii, kde se stal laureátem **Petr Gazdík** z brněnské konzervatoře, výrazně uplatnili mladí z Košic. Ani tady se nedali amatéři zahanbit, dokladem je uznání, kterého se bratislavské gymnazistce **Monice Michnové** dostalo od Obce spisovatelů za její pojetí veršů Sylvie Plathové Oco (v překladu M. Haukové).

Nové pojetí Fóra bude na základě letošních zkušeností dále prohloubeno, aby se mladým recitátorům v Poděbradech přednášelo s pocitem uvolnění a nekonvenčnosti, jak se letos ukázalo. Vždyť podněty ke změnám přivítali sami na loňské volné tribuně.

Jiří Kutina

PŘEHLÍDKA V JOSEFOVĚ DOLE

Přesně v polovině května proběhla v Josefově Dole, středu Jizerských hor, přehlídka venkovského divadla severočeského regionu. 22. v pořadí a potřetí v tomto milém prostředí.

Proč nepřiznat, že byly problémy s výběrem souborů. Rada z nich má starosti. Jednak existenční, protože bývalí zřizovatelé buď neexistují nebo je nechtějí, jednak se jejich členové musí více věnovat svým vlastním existenčním starostem. Přesto se sešly 3 inscenace, které sou-

DS Frýdlant v Čechách - Český Honza, foto: I. Mičkal

těžily o poctu nejvyšší - nominaci na Vysoké. Dobrým doplňkem byla jedna pohádka.

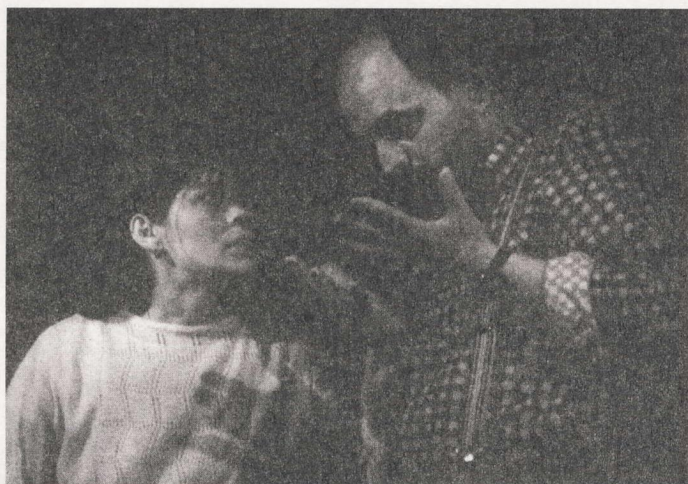
Jako organizátoři nejdůležitější a nejpracovitější se sešly orgány SCDO, místní soubor, kulturní zařízení Art-tip z Jablonce n. N. a josefodolský Obecní úřad (bez udání pořadí).

Bez peněz se přehlídka udělat nedá, takže se hledali ti, kteří by mohli nějakou hrivnou či drobnost přispět. A nakonec jich bylo dost. Obec, OÚ, SCDO a na 14 podnikatelů a živnostníků. Z nich nejvíce sáhla do pokladny firma ALFASPED (její majitel byl ještě před nedávnem aktivním členem souboru J. K. Tyla v Jos. Dole). Přehlídka měla, jako vždy, svůj zpravodaj redigovaný jablonckými loutkářkami. Chytrý, pěkný, milý i rozverný. Porotu tvořili J. Doležal (předseda SCDO), I. Bureš (prof. režisér), I. Dojiva (předseda KV SCDO) a Dr. J. Kejzlar (coby tajemník).

Večer 14. 5. patřil Rádobydivadlu Klapý. Věrní své inscenační tradici se představili s vlastním textem **"Hory se připravují k porodu, na svět přijde malá šedá myš..."**. Hra je varujícím mementem o možném osudu člověka ve společnosti, postrádající morální zásady. Tedy o naší horké a hořké současnosti. Nehledají příčiny, ilustrují různé znaky morálního rozkladu. Tato doslova šokující mozaika příběhů bohužel nemá vždy lo-

gický sled, jednotlivé příběhy nejsou jevištním ztvárněním vždy rovnocenné a celá inscenace tentokrát trpí přebujelostí akcí. Po celých cca 90 minut je na diváka útočeno s plnou agresivitou, aniž se mu dá možnost na vteřinku uvolnit pozornost. To je dobré pro provokaci diváka, ale hodně k tomu, aby si mohl, co mu je předkládáno třídit a domýšlet. Představení vyvolalo mezi účastníky přehlídky obrovskou diskusi. Směsice názorů a rozklad hry do poslední částky patrně vyvolá úpravy v textu i inscenování. Takže hra Ladislava Valeše "Hory se připravují k porodu, na svět přijde malá šedá myš" byla tím správným "otvírákem" pracovní přehlídky.

V sobotu odezněla dvě zbývající soutěžní představení. DS SCÉNA z Libochovic přijel s konverzační komedií s trochou sci-fi René Falleta a Jiřího Středy **"Zelňačka"**. Hru si vybrali právem, protože pro obě hlavní postavy mají ideální představitel. Jenže My se asi ne naučíme konverzačky hrát. Úporně a strnule se říká text, nevyužívá se možnosti ke komice, představení nemá rytmus. Pravda, zasmějeme se, ale o další moře smíchu, přímo salvy, jsme ochuzeni. Pak se i vytrácí myšlenka hry. Zelňačka, jako polévka chudých obyčejných lidí, je tu symbolem radosti

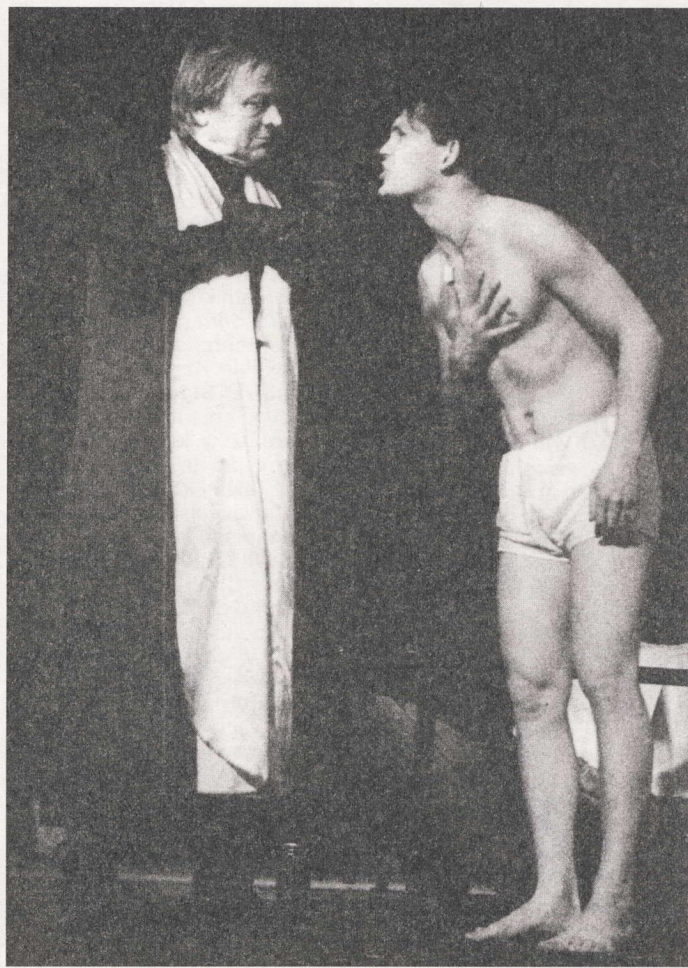
DS Zákupy - Autostop, foto: I. Mičkal
DS Libochovice - Zelňačka, foto: I. Mičkal

a zdrojem navázání upřímného přátelství. Obyčejné pozemšťanství vyžaduje i šťavnaté herecké ztvárnění a k tomuto cíli vedoucí režijní práci.

Divadelní soubor Havlíček v Zákupích již třetím titulem za sebou projevil svou sympatii ke hrám s absurdní tematikou. Prokázal, že si osvojuje metodu tohoto žánru, že diskuse, které vyvolaly předchozí tituly, se staly poučením. Součástí přípravy hry bylo důkladné dramaturgické přemýšlení, z něhož vyšla šťastná úprava a dobrý režijní plán. Např. mladým novicům souboru byla přidělena funkce stopařů aut a tak osvědčení a zkušenosti uplatnili své schopnosti a znalosti v jednotlivých demonstracích. Co se hrálo? Přece "**Auto-stop**" z pera našeho pana prezidenta V. Havla a prof. dr. I. Vyskočila. Montáž sepsaná kdysi

před 30 lety, za kterou se autoři možná i trochu stydí, která však dokáže ještě dnes oslovit diváka. Předností inscenace byla její rytmizace a smysl pro vypointování jednotlivých situací, pochopení stylu a vědění o čem se hraje. Proti tomu stála nepěkná jevištní řeč skoro jako všeobecný jev. Ladila i lahodila jednoduchá a účelná scéna. Chytře volená hudba byla dramatickým prvkem.

Protože, jak je u nás v kraji zvykem, byla přehlídka pracovní, konaly se dva rozborové semináře, kterých se zúčastnili členové všech souborů a semináristé. **Celkem bylo uděleno 7 cen z toho jedna kolektivní.** Na národní přehlídce venkovských souborů ve Vysokém n. J. byl nominován soubor Havlíček s inscenací hry V. Havla a I. Vyskočila "Autostop". **I. Dojiva**

DS Klapý - Hory se připravují k porodu, na svět přijde malá šedá myš, foto: I. Mičkal

čtyř mladých divadelníků, kteří se dohromady jmenují Divadlo Continuo. Tato skupina vznikla v r. 1990 na pražské DAMU a od podzimu 1992 působí v Třeboni. Zde, ve spolupráci s informačním a kulturním střediskem (IKS) a Městským úřadem v Třeboni, realizuje projekt "**Otevřená divadelní a kulturní aktivita**", jehož cílem je vytvoření kulturního a uměleckého centra v tomto městě.

Od srpna by se zde měli začít setkávat divadla a divadelníci, teatrologové, divadelní fotografové atd. Zkrátka všichni, kdo se divadlem zabývají, a to ať "amatérsky" či "profesionálně". Připravované setkání "in-Ludere" je první akcí v rámci tohoto projektu.

Na každý den setkání jsou připravena 2-3 představení (pouliční představení, představení pro děti, happeningy atd.). Mezi divadly, která zde vystoupí jsou: Marie Waage, norská studentka alternativního a loutkového divadla DAMU, Josef Brůček se svým rodinným divadlem Tatrami, Bohnická divadelní společnost, dvě divadla z francouzské Bretagne,

českobudějovické Studio Dell'arte, Luděk Richter, divadlo PRO100R z Brna, divadlo Pekuf a Divadlo Continuo, obě z Třeboně ad.

Každý večer se pak uskuteční rozhovor, vedený vždy některou se zajímavých osobností českého divadla. Pozvání jsou: Dr. Ivan Vyskočil, paní Dr. Jana Pilátová (spolupřítelce připravovaného setkání a blízká spolupracovnice Divadla Continuo), František Zborník aj.

Celou akci finančně zajišťují: MÚ v Třeboni, IKS a treboňští podnikatelé. Stojí snad ještě za zmínku, že všechna divadla a hosté budou hrát svá představení bez honoráře, pouze za stravu a ubytování.

V případě, že byste se chtěli do Třeboně v létě přijet podívat na zajímavé divadelní setkání a chtěli byste znát další informace (ubytování, program atd.), můžete napsat na adresu:

**Divadlo Continuo,
 Masarykovo nám. 101,
 379 01, Třeboň
 nebo zavolat na tel.
 0333/2557.**

Pavel Štourač

NEPŘEHLÉDNĚTE

Divadelní setkání v Třeboni

Ve dnech 4.-7. srpna tohoto roku se v Třeboni (malebném městečku v jižních Čechách)

uskuteční divadelní setkání nazvané "in-Ludere" (ve hře). Toto setkání organizuje skupina

Alternativní divadlo

ODIN TEATRET

V dubnu 1993 byl mim a tanečník Pavel Štorek, o jehož inscenaci Tanec žlutých motýlů zde píšeme, na týden u Eugenia Barby v Odin Teatret. Přivezl odtamtud rozhovor s Robertou Carreri (měli jsme ji možnost v září 1991 zhlédnout v Disku v sólovém vystoupení Stopy ve sněhu) a své vlastní zkušenosti. Předkládáme vám je tak, jak je nám předal. V příštích číslech se pokusíme zjistit víc a snad

i formou rozhovoru odhalit příčiny rozčarování Pavla Štorka ze současného fungování Odin Teatret.

Dále vám předkládáme starší Barbův text Zdání duality, ve kterém se vyjadřuje k tak často používané formuli o herci a jeho těle jako hercově nástroji. Ať je současný vývoj Odin Teatret jakkoli problematický, Barbovy texty zůstávají důležitými milníky v úvahách a současném divadle i herectví.

vh

NE, NEJSME IZOLOVANÍ

(Rozhovor s Robertou Carreri, herečkou a organizační vedoucí souboru Odin Teatret)

■ Proč své divadlo a jeho následovníky nazýváte "třetím divadlem"?

To je termín Eugenia Barby. Vznikl asi před deseti nebo patnácti lety. Název "první divadlo" znamená tradiční divadla a divadelní soubory, názvem "druhé divadlo" se označují avantgardní divadelní směry a divadla. My nepatříme ani k prvnímu ani k druhému divadlu. Jsme skupina, která si řekla "budeme dělat divadlo". Nejsme typ divadla, ve kterém si režisér najímá herce na představení, ale jsme soubor, který se rozhodl "dělat divadlo". Proměnili jsme starou, polorozpadlou farmu v divadelní prostor, ale zrovna tak byste o tom sálu mohli prohlásit, že je gymnastický. To ovšem nemůžete říct o La Scala v Miláně. Tím, co zde říkáme, ale netvrdím, že jsme lepší než ostatní. Viděla jsem strašlivá představení třetího divadla i báječná představení tradičního. U nás jde o otázku existenciální volby, o to, jak chceme strávit celý život, o to, jaké jsme si určili jeho hodnoty.

■ Jaké to tedy jsou?

Předně u nás nejsou prvořadé peníze. V Odinu má Barba stejný plat jako poslední technik. Chápeme svou tvorbu a celý proud tzv. třetího divadla jako filozofickou a existen-

ciální volbu, jako celkový postoj k životu.

Projevuje se to snad i na představeních, které tu máte možnost vidět.

■ Nemáte pocit, že jste v tomto malém konzervativním městečku izolovaná od okolního světa a jeho kulturního vření?

Ne! Víte kam jedem pozítří? Do Národního divadla v Chile, kde budou společně s námi hrát špičková divadla z celého světa. Ne, nejsme izolováni. Hrajeme na festivalech, kde se setkáváme s ostatními divadelními skupinami. Devět měsíců v roce cestujeme a zbytek měsíce připravujeme nové představení, pořádáme semináře a divadelní dílny, kterých se účastní herci, režiséři a teoretici z celého světa.

■ Ovlivňuje divadelní dílna "Odin week" vaši práci?

Samozřejmě. Když padesát lidí přijíždí do tohoto místa, cítíme jejich vibrace a hledáme odpověď na vyřčené i nevyřčené otázky. Pokaždé, když děláme dílny, tak se znovu a znovu učíme, protože experimentujeme. Na druhé straně se učíme, jak nebyť unavení, jak se vyhnout kolapsu, protože když jednou selžeš, tak tě nikdo nepotěbuje. Měli jsme velmi těžké po-

Roberta Carreri,
foto: archiv

slední dva měsíce. Byli jsme unavení a vyčerpaní ze zkoušek nového představení "Kosmos". Ztratila jsem hlas. Ten den, kdy začínal Odin week, se mi hlas vrátil. Do Odinu přišla nová energie.

■ Kdybyste dostala nabídku z jiného divadla, pro vás atraktivního, využila byste této možnosti?

Byla jsem pozvána do Pařížské opery jako herečka a moc jsem o tom přemýšlela. Nakonec jsem v Odinu zůstala, protože je pro mě nejza-

jímavější a nejinspirativnější. Dnes ráno jsem měla obrovskou radost, když se mě Eugenio zeptal, jestli bych si se svým manželem (Torgeir Wet- hal, herec Odinu- pozn. P. Š.) a se svou dcerou nechtěla zahrát Madame Butterfly. Přišla jsem do Odinu a dodnes v něm jsem, protože jsem se tak rozhodla, ne proto, že bych nemohla pracovat jinde. Nemohu ale předvídat, co se stane.

Duben 1993

Pavel Štorek

TANGO ŽLUTÝCH MOTÝLŮ

V Praze nedávno vzniklo nové divadlo. V Dejvicích kousek od "kulaťáku", v Zelené ulici č. 15. Jmenuje se Dejvické divadlo. Zatím se profiluje tak trochu jako Klub v Reznické - hrávají zde studenti KLAMU, hostovalo zde HaDivadlo. Začátkem března mělo v jeho prostorách premiéru představení Leen Teatro Tango žlutých motýlů.

Leen Teatro je dvojice pohybových umělců, tanečníků, mimů Pavla Štorka (roč. 1968) a Elmiry Terešenko (roč. 1965). Oba se poznali během hostování Děveva v Praze. Terešenko s nimi párkrát vystupovala. Štorek se účastnil několika dílen. Pak vystupoval ve Studiu Gag Borise Hybnera, Terešenko mezitím tančila na Kavkaze dagestánský folklór.

V roce 1992 se však vrátila do Prahy a od té doby se snažila zapojit do pražského divadelního dění. Nejprve v Gagu a nyní ve dvojici s Pavlem Štorkem.

Jejich první představení - Tango žlutých motýlů - je inspirováno španělskými a jihoamerickými motivy - literárními (Márquez, Lope de Vega), hudebními, výtvarnými i pohybovými. Nejde však o žád-

tvorbu Děreva u nás. (Aby mi však bylo rozuměno - nejde o kopii Děreva, ale o připojení se k podobně chápané divadelní práci a poetice.) Příště - věřím - dočkáme se od Pavla Štorka a Elmiry Terešenko ještě výraznějších, obsahově promyšlenějších inscenací. Zvláště když Pavel Štorek strávil letošní velikonoční týden u Eugenia Barby v Odin Teatru.

Vladimír Hulec

ODIN TEATRET ODKAZ SOBĚ SAMÝM

Nejsem divadelní kritik ani teoretik. Mám stále na paměti slogan jednoho mého přítele, že "kritici jsou krtci, ale nejsou tak roztomilí". Přesto si občas zapisuji své postřehy, výhrady či nápady, ke kterým mě provokují některá divadelní představení nebo setkání.

Když se Vladimír Hulec dozvěděl o mé plánované cestě do Holstebro za Eugeniem Barbou a jeho Odin Teatret, poprosil mne, zda bych o tomto setkání nemohl napsat. Mohl, řekl jsem.

"Kdysi jsem řekl - není to ostatně originální výrok - že skutečný žák Mistra vysoce zrazuje. A tak, jestliže jsem hledal skutečné žáky, tak takové lidi, kteří by mne vysoce zradili."

Marně byste v severodánském městečku Holstebro hledali starou farmu, kterou v roce 1966 získal Odin Teatret pro svou práci. Namísto polorozpadlé budovy stojí dnes moderně zařízená divadelní laboratoř se třemi divadelními sály, knihovnou (pouze knihy a články o Odinu), kinosálem (pouze filmy o...), videotékou (pouze), pracovními herců a kanceláři manažerů. Jedna z pracoven patří J. Grotowskému a přístup od této místnosti má pouze On.

Vnitřní život v Odin Teatret je řízen podle vypracovaného harmonogramu. Každý zaměstnanec plní úkoly podle plánu, každá věc má své číslo. Rytmus tohoto soukolí obvykle nenaruší ani padesát vetřelců, kteří dvakrát ročně přijíždějí do Odinu na divadelní dílnu "Odin week". Letošní "Odin week", kterého jsem se účastnil, se

podle pamětníků od předchozích nijak výrazně neliší.

Den začínal rozcvíčkou v přírodě, na kterou navazoval fyzický trénink v tělocvičně. Následovaly filmové projekce, které mapovaly práci Odinu minulých let. Po polední pauze jednotliví herci v tzv. work demonstration odhalovali systém a způsob herecké práce Odinu. Odpolední činnost končila setkáním s Eugeniem Barbou, které mělo být rozhovorem mezi ním a účastníky dílny. Bohužel se ale vždy proměnilo v Barbův hodinový monolog.

Nejčastějším tématem jeho přednášek byly tzv. civilizátorské tendence Odinu v neposkvřených končinách světa. A tak jsme společně s Barbou procestovali v jeho přednáškách Tibet, Amazonii, Japonsko, vyslechli si kritiku západní koncepce umění a znovu jsme se ponořili do pralesů a velehor. Škoda, že se nedostalo na otázky, které si účastníci každý den tak pečlivě připravovali. Oním ne zcela srozumitelným monologem však denní program ještě nekončil. Náročné dny uzavírala divadelní představení, ve kterých jsme měli možnost vidět, jak se teorie a tvrdý trénink promítá do horizontu odinovského snažení. A zde došlo k velkému zklamání. Odin neobhájil své divadelní hypotézy - "anarchistické sny", které Barba shrnul pod pojem "třetí divadlo". Překomponovaný, několikajazyčný text, nerosumitelná řeč tělesných symbolů a uměle navozené emoce nedovolovaly divákům vstupovat do hry - příběhu. Sólová představení "The Castle of Holstebro", "Judith", ale i skupinová "Itsi Bitsi" a "Kosmos" zůstala samoučelnými vyumělkovanými hrami, které nepřekročily hranice jeviště. Výjimku tvořilo představení "Fathers and Sons", což bylo kabaretním show hudebníků Odinu. Bylo to také jediné představení během Odin week, které diváci odměnili potleskem. Na otázku - Proč po představeních diváci netleskali, - mi Eugenio Barba odpověděl, že je to jeho režisérský záměr.

Smutný fakt, že Odin Teatret ztratil na jedné straně smysl pro pravý humor a na straně druhé kontakt s Nebez-

pečím, mohou dnes po 29 letech existence Odinu vypozařovat asi už jen lidé "odjinud". Odin přestal vyjadřovat a reprezentovat dobu a paradoxně se proměnil v Divadlo - instituci. Přesto není pochyb o inspirativní činnosti tohoto divadla - a to ať po stránce organizační, ekonomické, tak i umělecké.

Pavel Štorek

NA POSLEDNÍ CHVÍLI

Koncem května přijel do Prahy americký herec, režisér a dramatik Carlo Altomare, bývalý člen Living Theatre. Svého času s ním navštívil i Prahu a účastnil se supertajného představení v hospodě Na Ořechovce. Nyní přijel do Prahy i se svou rodinou - ženou Pentou a dcerou Casimírou. Penta je hudebnice a v New Yorku spolupracovala mimo jiné i s kytaristou českého původu Ivanem Králem, kterého příznivci rockové hudby znají ze skupin Patti Smith a Iggyho Popa. Rodina Altomarů by v Praze ráda delší dobu pracovala, pořádala dílny a založila divadelní skupinu. Kdo má zájem účastnit se připravovaných dílen Carlo Altomara, které budou zaměřeny zvláště na Mejercholdovy biomechanické cviky, nebo o jinou spolupráci, kdo má možnost zajistit Carlu Altomarovi prostor ke zkoušení nebo jinak mu pomoci, napište na adresu V. Hulec - Divadelní ústav Celetná 17, 110 00 - Praha 1 (tel. 02/2328824.)

Dále podáváme stručná biografická data Carlo Altomara:

Narozen: 20. 6. 1951

1969 - 1973: studia na univerzitě Princeton, New Jersey; účast na mnoha hereckých dílnách (Chaikin, Schechner, Grotowski, Cieslak ad.), účast na Independent Study Project (Mejerchold, Piscator, Brecht, moderní experimentální divadla), první režie vlastních her.

1973 - 1980: člen Living Theatre (účast na hrách The Money Tower, Seven Meditations, Six Public Acts, Turning the Earth, The Strike Support Oratorium, Antigone, Prometheus Unbound ad.)

ný folklor, ba ani o taneční či jinou formou určené divadlo. Jde o pohybové divadlo vycházející z ryze osobních, niterných pocitů. Taková představení je těžké analyzovat, neboť divák neznající výchozí situace, z nichž oba umělci vycházeli, do představení nutně projektuje své vlastní pocity a životní postoje. Přesto se o to pokusím.

Osamělý jedinec, snad muž, snad padlý anděl se neustále střetává s démony - různými ženami. Od prostitutek, přes svůdné krasavice až někam ke starým, odporným babám. Bojí se jich, děsí se, touží po nich, ovládá je. Představení působí jak erotická frustrace, jak děsivý sen. Je smutné, šedé, pomalé, se stále se opakující, repetitivní hudbou a nepřiliš invenční výpravou. Vše záleží na hercích, či spíše tanečnicích. Zatímco Štorek je hravější, pohybově přesnější, výraznější a osobitější, je Terešenko odvážnější, grotesknější, ve všem všudy "ošklivější". Představení nestaví na pohybové ekvilibristice, ale na udržování nálady a vzájemném hereckém kontaktu a napětí. Zdálo se mi příliš sebezhlíživé, příliš osobní, příliš neproniknutelné. Vítám je však jako jeden z prvních ohlasů na

Carlo Altomare a Steven Ben Israel,
foto: I. Cohen

1980 - 1985: vede dílny zaměřené na tvorbu Antonina Artauda, Mejercholda experimentálních divadel XX. století na mnoha amerických univerzitách a nezávislých newyorských divadlech (Theatre for the New City, The Wonderhorse Theatre, Mabou Mines ad.)

1986 - dodnes: Kromě dílen vede vlastní divadlo The Alchemical Theatre (založil již v r. 1981), se kterým se účastnil i mnoha divadelních festivalů mimo USA (mj. Krakov, 1985, Paříž - Sorbonnská univerzita, 1987).

Vladimír Hulec

JIŘÍ VOSKOVEC O IMPROVIZACI

Osvobozené divadlo Voskovce a Wericha, V+W jako umělci a osobnosti, to je nevyčerpatelná studnice poznání, srandy a moudrosti, vzdělanosti i hravosti, krásy i radosti. A konečně začínají i u nás vycházet nepokroucení - od vzpomínek současníků přes jejich vlastní texty až k osobním dopisům, nikde dosud nepublikovaným. V příštích číslech se snad o nich rozepíšeme obsírněji, neboť V+W patří do této rubriky stejně jako Artaud nebo Butó. Jde o odvrácené strany téže mince. Na důkaz toho přinášíme úryvek z přednášky Jiřího Voskovce v Clevelandu v létě roku 1943. Převzali jsme jej z Divadelní revue č. 3/1992. I když před-

náška si všímá pouze komedie, lze myslím dané téma rozšířit na celou oblast divadla - slovo komedie si tedy můžete nahradit slovem divadlo.

Improvizace je samou podstatou komického umění a ve skutečnosti její tradice nikdy úplně nevymizela. Když se herec na zkouškách zpočátku seznamuje se svou rolí, nezdá se vám, že se ke konečnému výrazu přibližuje právě pomocí řetězce nepřetržitých improvizací?

Jak jinak by měl tento herec dospět ke své intonaci, ke svým gestům, k své mimice, to jest k nejdůležitějším složkám své postavy, když ne prostřednictvím improvizace, pramenící z jeho představ a tvůrčího citu? Ve skutečnosti bývá často ve svém hrani mnohem přesvědčivější a spontánnější právě během zkoušek, než když je spoután mechanickou pamětí a poučkami o tom, že odchýlit se od předem daného je ten nejhorší zločin, jaký může představitel matematického divadla 20. století spáchat.

Každý dobrý herec je schopen improvizace a jak jsem již řekl, každý tuto schopnost používá při vytváření svých postav. Problém je, že jsme přestali věřit v možnost improvizace před publikem.

Ale tato možnost dnes existuje stejně tak jako za časů harlekýnů. A bude existovat stále, dokud budou na jedné straně herci a na druhé diváci.

Moje víra v improvizaci je podepřena zkušeností. Měl jsem to potěšení užívat improvizované komedie po celých 12 let. Mohu snadno potvrdit, že je to technika celkem jednoduchá a zbytečně opředená tajemnem. Rád se s vámi o některé své zkušenosti podělím. Nechci, aby mé teorie zaváněly abstraktností a hypotetičností.

S Janem Werichem, mým partnerem a stálým spolupracovníkem, jsme s improvizovanými dialogy a skeči začali již v dobách studií. O divadle jsme toho moc nevěděli a dokonce nás tehdy ani příliš nezajímalo. Zprvu jsme se snažili hlavně rozesmát jeden druhého, a pak i pobavit své přátele, pokud byli poblízku. V rámci těchto bezmezně absurdních dialogů jsme stvořili dvě komické postavy, které byly přehnanými karikaturami takových těch upovídaných gentlemanů, jaké snadno najdete diskutovat o politice ve vesnické hospodě. Rozprávějí zpravidla o politických aktualitách s minimem zdravého rozumu, ale s maximální důstojností, a berou se velmi vážně.

Od studentských let se naše postavy samozřejmě vy-

vijely a zdokonalovaly, v zásadě jsme ale provždy zůstali věrni principům úplné improvizace.

V naprostých počátcích naší podivné divadelní činnosti dnes nacházím prvky překvapivě podobné základům Stanislavského divadla. Aby nasákli skupinovým duchem a aby se ponořili do atmosféry dané hry, trávili realističtí herci moskevské školy měsíce na vzdálené usedlosti. Tohle seskupování za cílem načerpání inspirace, tenhle koncentrovaný trénink skupinového herectví - to vše jsme sami dokázali objevit.

Došli jsme k tomu snazší cestou - léty studentských šprýmů a dlouholetým přátelstvím.

Čím to je, že improvizace dodává komedii tolik života? Odpověď je zcela prostá. Improvizace komedii demokratizuje. Mění divadlo akademických manifestací v karneval. Boří bariéry mezi hercem a divákem. Prostřednictvím improvizace se herec stává zástupcem lidí a lidé se mění v spolutvůrce umění.

Při improvizaci pro vás nejsou důležité pouze odpovědi vašeho partnera a vaše inspirace. Využíváte také odpovědi a reakce publika. Protože improvizátor není závislý na předem naučeném textu, má volnost pozměňovat svou roli pod vlivem reakcí z publika, přizpůsobovat se zvláštnímu charakteru a temperamentu hlediště. Dnešní nový smích publika vyprovokuje nový směr dialogu, vyvolá novou odpověď partnera atd. Tohle je báječná výhoda komedie dell'arte: píše se před publikem a publikum se stává autorem spolu s hercem.

Cizinci vždy odcházeli po našich pražských představeních užaslí. Jejich typická reakce byla: "Nejvíce obdivuji vaše publikum. Je neobvykle spontánní a nadšené. Je to snad pro Čechy typické?" Na to jsme my obvykle odpovídali: "Ne, ale tihle lidé jsou naši spolupracovníci, jsou autory tohoto představení, a každý autor, jak jistě víte, má přece své dílo nesmírně rád."

Netvrdím, že je úplná improvizace jediným prostředkem herectví. Co se týče našich vlastních her, užívali jsme úplné improvizace jen v určitých výstupech. Já sám považuji improvizaci spíše za postoj nežli za techniku. Je to postoj neokázalý a neakademický a navíc svobodný a humanistický. Přijmout principy improvizace, to znamená pozvat ostatní lidi ke spolupráci při vytváření uměleckých děl.

Z angličtiny přeložila
Jolana Dolejšová

Co tomu říkáte?

Tento dopis přišel do redakce AS v druhé polovině května 1993. Protože náš časopis pravidelně informoval o divadle M v Českých Budějovicích i o jeho řediteli a vynikajícím režisérovi Václavu Martincovi, pokládáme za nutné uvést podstatnou část tohoto dopisu v plném znění.

Doufejme jen, že se situace v Budějovicích změní, že ti, kteří rozhodují o podobě a směřování budějovické kultury, nenechají Martincův projekt divadla M padnout. Bylo by navýsost smutné, kdyby to měl být opravdu dopis na rozloučenou. Co tomu říkáte, příznivci alternativního divadla?

- red -

Vážená kolegyně,
vážený kolego,

posílám Vám pro informaci dopis, který je určen našim budějovickým divákům. Berte ho jako informaci, abyste se lépe orientovali v situaci, až dojde řada na Vás. Seriál "jak se dnes ruší v Čechách divadlo" může být reprizovaný i v příští sezóně.

P.S. 31. 7. končí dvanácti začínajícím, ale perspektivním mladým hercům smlouva. Ve všech případech jde o osobité typy. Nedá se předpokládat, že nová ředitelka s nimi obnoví smlouvu. (Informace o herním plánu na tel. číslo 038/550 60 a 038/567 80.)

V. Martinec

V Českých Budějovicích
11. 5. 1993

Moji milí divadelní přátelé,
oslovuji Vás, se kterými jsem se znal osobně, nebo alespoň prostřednictvím divadelního zážitku u nás v eMku. Nechci se z Budějovic jen nenápadně vytratit a nepřímo tak potvrdit různé dohady.

Je definitivní konec jedné epochy divadla v Hradební ulici. Možná to eMko zůstane dále ve znaku, snad se několik našich inscenací bude ještě nějakou dobu reprizovat - z nezbytnosti, aby se vnější chod divadla nezastavil, aby to vypadalo, že se jakoby vlastně nic nestalo.

Peter Brook hovoří o velké kategorii "mrtvolných divadel".

Myslím, že my jsme byli divadlo živé. Hráli jsme vždy s plným nasazením, s vnitřní opravdovostí, bez rezerv - u nás se pokaždé hrálo "o život". A jasně jsme cítili, že takové divadlo Vás zajímá, je bez falše - jako poctivá rukodělná práce. Snažili jsme se divadlem pochopit život, lákalo nás tajemství, to logicky nepojmenovatelné, to co je v člověku nepochopitelné. Snažili jsme se proniknout hluboko do lidské duše, až tam, kde se dotknete svědomí, kde se rodí morálka. To je oblast, kde se nedá fixlovat. Cítili jsme, že s námi souzníte, že proto k nám do divadla přicházíte. Naše práce měla jistě i mnoho chyb. Uvědomoval jsem si naše nedostatky mnohem hlouběji a přesněji, než naši kritici. Ale sami jste přece vnímali, jak naši herci od inscenace k inscenaci nacházejí své nové možnosti, jak rostou.

Svémi představeními jsme dokázali zaujmout stejně děti jako teenagery i dospělé. Toho jsme si na své práci nesmírně vážili. Cítili jsme, že jsme se zde dotkli lidské existence. V takovou chvíli začíná být člověk osvobozený od materiálních závislostí. A tak nám vlastně ani nevadilo, že přichází doba ekonomicky nepříznivá, kdy radní musí oprávněně hlídat každou korunu. Nabídl jsem projekt ve smyslu Grotowského "chudého divadla". Divadla oprostěného, založeného jen na hereckém projevu, bez zátěže nákladné výpravy, řemeslnických dílen a souboru jevištní techniky - tedy divadla laciného. V našem případě toho nejlacinějšího mezi českými divadly. Dokonce jsem v konkurzním rozhovoru nabídl, že jsme schopni divadlo provozovat za jakýchkoliv finančních podmínek.

Mužové, kteří rozhodují o podobě a směřování budějovické kultury, takovýto projekt neakceptovali. O pokračování divadla v pojetí a duchu, jak je znáte z našich inscenací, nemá město České Budějovice nadále zájem.

Loučím se tedy s Vámi, kteří jste svým zájmem a diváckým prožitkem pomáhali dotvářet naše představení.

Mrzí mně, že odcházím od nedokončené práce.

Lituji, že se vzdám lidí, kteří mě byli blízcí.

Václav Martinec

FAKTA POSLEDNÍCH DNŮ

Jako ředitel divadla jsem byl veřejně nařčen z defraudace a závažných nedostatků v hospodaření divadla. Od listopadu 1992, kdy Úřad města poslal do divadla hloubkovou kontrolu, až do dnešního dne mi tyto skutečnosti nikdo neprokázal. Moje námitky k revizní zprávě, které poukazovaly na to, že administrativní nedostatky jsou neoprávněně vydávány za chyby v hospodaření s penězi, nikdo nevzal na vědomí a revizi usnesení Rada města nepřipustila.

Protože jsem cítil zodpovědnost, jak za dosavadní umělecký vývoj divadla, tak i za existenční zajištění 40 zaměstnanců, přihlásil jsem se ke konkurzu na místo nového ředitele. Složený výběrové komise mě překvapilo. Jejím členy byli mimo jiných i dva naši bývalí zaměstnanci, kteří z Divadla M odešli na počátku jeho existence pro neschopnost. Stávající soubor Divadla M v komisi reprezentovala herečka, která se po tři léta umělecky neprosadila a náš umělecký program nikdy neakceptovala. Jako bývalý ředitel jsem jí obnovoval smlouvu jen z lidského a sociálního soucitu. Pět osob z devítičlenné komise byli bývalí pracovníci před třemi lety zrušeného Malého divadla. Divadelní odbornost komise byla také na úrovni. Nikdo z přítomných nevěděl, co byl v 60. letech Grotowského Teatr Laboratorium a moje odkazy na Grotowského "chudé divadlo" chápali jen jako moji profesionální chiméru, kterou nelze uskutečnit.

Své odvolání z funkce ředitele bez udání jakéhokoliv důvodu bych akceptoval. Je to v pravomoci Rady města. Ale všechny demagogické tahy, od revize hospodaření až po konkurz a hledání absurdních důvodů pro likvidaci současné podoby Divadla M byly nejen zbytečně pracné, ale i nákladné. Pro své diletantské provedení jsou i směšné. Ale nebezpečné na tom je, že vytvářejí precedens svévolného zacházení s kulturou.

Novou ředitelkou budějovického divadla pro děti a mládež jmenovali radní Iva Přibylou. Již po prvním týdnu vlády nové paní ředitelky je patrné, že všichni umělci, kteří vytvářeli image Divadla "M" jsou v divadle nežádoucí.

Počínaje inscenací Popelky neztotožňujte další představení s naší dosavadní produkcí. Iva Přibylou jen využívá značky Divadla "M" a naší dobré pověsti pro naprosto odlišný program, který je s naším dosavadním uměleckým směřováním v přímém protikladu. O likvidaci dosavadní podoby Divadla "M", které bylo celý rok nepřetržitě vyprodané, a o nezbytnosti změny jeho umělecké koncepce rozhodlo deset radních, z nichž ani jediný neviděl ani jedno představení.

OTAZNÍKY PŘÍŠTÍCH DNŮ

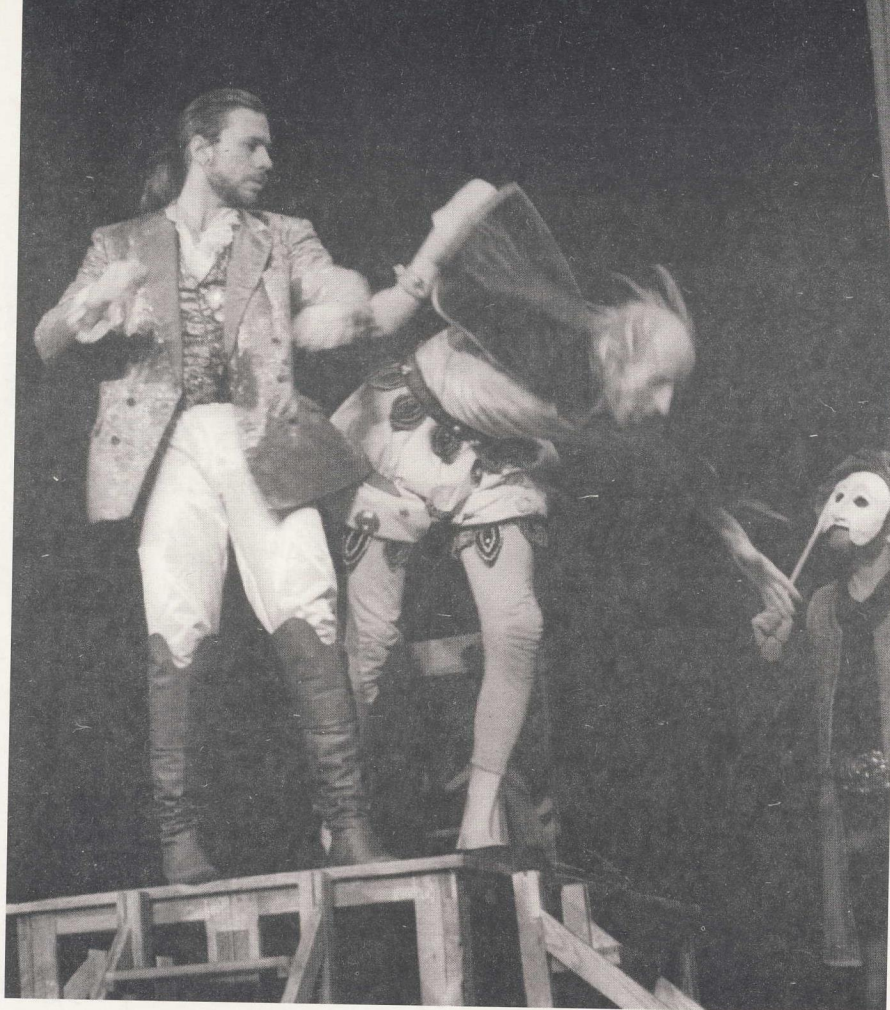
Ivana Přibylá je pověřena řízením jen po šest měsíců - do 8. listopadu 1993 - pak "se uvidí". Za tu dobu nemůže výrazně projeviti ani svoje schopnosti, ani svoje neschopnosti. Bude vypsáno nové výběrové řízení a nový ředitel (opět možná pověřený řízením jen na šest měsíců) bude mít opět právo podle neúprosných byrokratických pravidel sestavit si soubor podle vlastních představ v souladu s opět novou uměleckou koncepcí.

Zbývá ale i druhá možnost - tou dobou bude již veřejnost tak unavena marným dialogem s výkonou mocí města a produkce divadla bude již natolik nevýrazná, že řada lidí ani nezaznamená, že Divadlo "M" přestalo hrát. (Samozřejmě, že z nějakých objektivních technických příčin.) Tomu se říká "česká ulička" - nikdo nic nezavinil, nikdo za nic nenese zodpovědnost. Zbude jen třímiliónová dotace, která se spravedlivě rozdělí na nezbytné kulturní potřeby města. Možná při tom dělení nepřijde zkrátka ani Jihočeské divadlo.

Vyjádřeno řečí úřední - Divadlo "M" nikdo nezrušil. Ale za šest měsíců nebude již toto divadlo, ať už fyzicky či v duchovním smyslu, existovat.

Jednu cennou životní zkušenost jsem v Českých Budějovicích udělal: Arogance mocných zůstává stejná za všech režimů.

Václav Martinec

*Martincovo Divadlo "M"
při posledním pražském zájezdu
na scéně divadla v Celetné ulici,
v představení Večer tříkrálový
foto: P. Štoll*

*Václav Martinec v představení
Cesty k prosperitě (rež. N. Vangeli),
foto: P. Štoll*

Canina a Mosca ve hře Lišák Volpone, foto: P. Štoll

